

ประเทศไทย ทำไมจึงล้มเหลว

ปัญหา สาเหตุของปัญหา
ข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา

Why Thailand Fails?

คิระ หงษ์นภา

ประเทศไทย ทำไมจึงล้มเหลว

ปัญหา สาเหตุของปัญหา
ข้อเสนอแนะทางแก้ไขปัญหา

Why Thailand Fails?

ศิวะ หงษ์นภา

ประเทศไทย ทำไมจึงล้มเหลว

ปัญหา สาเหตุของปัญหา ข้อเสนอแนะทางแก้ไขปัญหา

ศิวะ หงษ์นภา

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ศิวะ หงษ์นภา.

ประเทศไทย ทำไมจึงล้มเหลว -- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ เอส.ออฟเซ็ท กราฟฟิค ดีไซน์,
2568.

574 หน้า.

1. ไทย -- การเมืองและการปกครอง. I. ชื่อเรื่อง.

320.9593

ISBN 978-616-629-704-1

พิมพ์ครั้งที่ 1

23 ตุลาคม 2568

ราคา

590 บาท

© สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2568 โดย ศิวะ หงษ์นภา

คำนำ

ระบบใดๆ ในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็นระบบของเครื่องยนต์กลไก ระบบของสมองกล ระบบของสิ่งมีชีวิต ระบบขององค์กร หรือแม้แต่ระบบของประเทศ จะทำงานได้ดีก็ต่อเมื่อองค์ประกอบต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นกลไกการทำงานของระบบนั้นๆ จะต้องถูกออกแบบมาให้ทำงานตามหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบที่สอดคล้องประสานและส่งเสริมซึ่งกันและกันกับองค์ประกอบอื่นจนนำไปสู่ความสำเร็จของการมีขึ้นของระบบนั้น เมื่อไรก็ตามที่องค์ประกอบบางองค์ประกอบเกิดปัญหา ระบบย่อมมีปัญหา แต่จะมีปัญหามากขึ้นเมื่อองค์ประกอบที่มีปัญหาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบ และระบบอาจถึงขั้นทำงานไม่ได้หากองค์ประกอบส่วนใหญ่มีปัญหา

ประเทศไทยเคยได้รับการกล่าวถึงว่าอาจจะเป็นเสือตัวที่ห้าของเอเชีย เพราะเป็นประเทศที่มีเติบโตทางเศรษฐกิจเร็วเป็นอันดับต้นๆ ของโลกและนำไปสู่การมีบทบาททางการเมืองระหว่างประเทศที่ใดๆ ในโลกต่างพูดถึง แต่การสะดุดลงของการพัฒนาประเทศในช่วงยี่สิบปีที่ผ่านมาหลังการปฏิวัติในปี 2549 จนทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนจากประเทศที่มีอัตราการเติบโตมากที่สุดในอาเซียนกลายเป็นประเทศที่มีอัตราการเติบโตน้อยที่สุดในอาเซียน ถ้าจะยกเว้นก็คงมีแต่เมียนมาซึ่งมีปัญหาความไม่สงบในประเทศมาอย่างยาวนาน อาการที่แสดงออกมานี้ทำให้ตอบได้ทันทีว่าประเทศของเรากำลังมีปัญหาย่างหนัก ถ้าเป็นร่างกายของมนุษย์ แพทย์คงวินิจฉัยได้ไม่ยากว่าระบบภายในของมนุษย์ที่เชื่อว่าประเทศไทยนี้ต้องมีปัญหาอย่างแน่นอน แต่เมื่อกล่าวถึงประเทศก็คงต้องวิเคราะห์ให้ลึกลงไปว่า แล้วระบบภายในของประเทศไทยที่ว่ามีปัญหาคืออะไรและมีปัญหาอย่างไร

มีครั้งหนึ่งผมเขียนบทความเรื่อง “เป้าหมายของการพัฒนาประเทศ” แล้วส่งให้กับเพื่อนๆ ที่รู้จักกันอ่าน มีเพื่อนหนึ่งสอบถามมาว่า การกำหนดเป้าหมายของประเทศควรมีแนวทางอย่างไร

ผมตอบพี่เค้าไปว่า เป็นคำถามที่ดูง่าย แต่ตอบยากมากๆ ครับ แต่เพื่อพยายามตอบให้ได้ ผมอาจจะแบ่งเป็น 3 เสาหลักคือ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แต่ไม่ว่าจะแบ่งยังไง ทั้ง 3 เสาหลักนี้จะต้องไปด้วยกันและกระทบกันไปมาอย่างเป็นระบบ ไข่ครับ ถ้าจะกล่าวถึงระบบของประเทศ ผมคงแบ่งออกเป็นสามระบบย่อยคือ ระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม โดยเป้าหมายของแต่ละระบบซึ่งคือเป้าหมายย่อยของระบบใหญ่ที่เรียกว่าประเทศไทยอาจกำหนดขึ้นตามค่านิยมแบบสากล

ด้านเศรษฐกิจ เป้าหมายคือ ประเทศเปลี่ยนจากประเทศรายได้ปานกลางเป็นรายได้สูง ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ (ไม่พูดว่าทุกคน เพราะเป็นไปได้) มีคุณภาพชีวิตเทียบเท่ากับประเทศพัฒนาแล้ว

ระบบสังคม เป้าหมายคือ ประเทศมีดัชนีความสุขที่วัดกันเป็นสากลและวิชาการ (เช่น World Happiness Report) ติดอยู่ในกลุ่ม 10 อันดับแรกของโลก โดยปัจจุบันอยู่ในอันดับที่ 60 (วัดจากหลายๆ ด้านที่เป็นความพอใจในการดำรงชีวิตครับ เช่น ระดับรายได้ ความสัมพันธ์ในครอบครัว ปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือในชุมชน อาชญากรรม ยาเสพติด คุณภาพสิ่งแวดล้อม และอื่นๆ)

ระบบการเมือง เป้าหมายคือ ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงสร้างสรรค์ ยอมรับและสามารถหาความลงตัวของความเห็นที่แตกต่าง ที่นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากระบบทั้งสามของประเทศขณะนี้กำลังมีปัญหา โดยยังไม่ต้องพูดถึงว่าจะไปสู่เป้าหมายได้อย่างไร เราคงต้องหาทางรักษาระบบให้กลับมาเป็นปกติเสียก่อน เปรียบเสมือนแพทย์ที่ต้องรักษาให้โรคหายก่อนที่จะพูดถึง

การพัฒนาให้คนไข้แข็งแรงเทียบเท่าคนอื่น และเช่นเดียวกับการวิเคราะห์ทาง การแพทย์ เราจึงจำเป็นต้องเข้าไปวิเคราะห์เชิงลึกถึงเนื้อในของแต่ละระบบเพื่อทำ ความเข้าใจถึงอาการและสาเหตุของอาการที่เป็นอยู่ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ให้เห็นได้อย่าง ถ่องแท้แล้วในที่สุดเราก็จะได้มาซึ่งแนวทางแก้ปัญหา อันเป็นหลักปฏิบัติตาม แนวทางอริยสัจ 4 ของพระพุทธเจ้าคือ หาทุกข์และทำความเข้าใจทุกข์ หาสาเหตุ ของทุกข์ กำหนดวิธีดับทุกข์ นำไปสู่ความดับทุกข์

เนื่องจากผู้เขียนได้มีโอกาสทำงานคลุกคลีกับทั้งสามระบบทำให้เห็นถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นกับทั้งสามระบบ และด้วยเหตุที่การเข้าไปทำงานคลุกคลีเป็นการ เข้าไปแบบคนภายนอกทำให้ผู้เขียนเกิดมุมมองที่แตกต่างจากคนที่อยู่ในระบบ เปรียบเสมือนคนที่นั่งดูเกมส์จะมีมุมมองของภาพรวมและสามารถเห็นจุดอ่อน และข้อบกพร่องได้มากกว่าคนที่ผู้เล่นในเกมส์ มุมมองที่ได้จากประสบการณ์ การทำงานของผู้เขียนจึงเปรียบเสมือนการได้มีโอกาสทำความเข้าใจ anatomy ของระบบทั้งสามระบบหลักของประเทศ และเข้าใจ (เอาเอง) ว่า เพราะเหตุใด สิ่งที่เกิดขึ้นจึงเป็นอย่างที่เป็น

โดยอาศัยประสบการณ์ตามที่ได้กล่าวข้างต้นและยึดหลักตามแนว อริยสัจ 4 ของพระพุทธเจ้า หนังสือเล่มนี้จึงถูกเขียนขึ้นจากความพยายามของ ผู้เขียนในการสำรวจอาการที่เป็นปัญหาของระบบทั้งสามระบบและเมื่อทราบถึง อาการแล้วก็พยายามหาสาเหตุที่ทำให้เกิดอาการดังกล่าวเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอ แนวทางในการแก้ไขให้อาการดังกล่าวหายไป แต่เนื่องจากงานเขียนนี้เขียนขึ้น โดยใช้หลักตรรกะและหลักธรรมชาติมากกว่าหลักวิชาการเพราะผู้เขียนไม่ใช่ นักวิชาการอาชีพเป็นแต่เพียงผู้ที่สนใจปัญหาของประเทศจึงพยายามทำความเข้าใจด้วยการวิเคราะห์จากข้อมูลโดยใช้กรอบความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ เมื่อเห็นว่าสิ่งที่คิดว่าเข้าใจนั้นมีความเป็นเหตุเป็นผลมากพอที่จะอธิบายถึงเหตุ

และผลของสิ่งที่เห็น โดยยังไม่มีการวิจัยรองรับ ก็จะนำสิ่งที่ได้จากความเข้าใจ
นั้นมาสังเคราะห์เป็นข้อเสนอเพื่อการแก้ไข

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ เนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้จึงถือเป็นความเห็น
ของผู้เขียนที่ยังต้องการการถกเถียงเพื่อการนำไปสู่ความเข้าใจที่แท้จริงมากขึ้น
และข้อเสนอที่ดีมากขึ้น ทั้งนี้ ในท้ายที่สุดคือ นำไปสู่ประเทศของเราที่ดีมากขึ้น
และคุณภาพชีวิตที่ดีมากขึ้นของพวกเราทุกคนที่อาศัยในประเทศนี้ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง ผู้ด้อยโอกาสในสังคมของเรา

ศิวะ หงษ์นภา

18 เม.ย. 2568 – 14 ต.ค. 2568

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 ทุกอย่างเริ่มที่ “ระบบ”	1
1.1. นิยามของระบบ	2
1.2. ระบบที่บกพร่อง	4
1.3. ระบบที่ควรจะเป็น	11
บทที่ 2 ปัญหาโครงสร้างทางการเมือง โครงสร้างการบริหารราชการ	16
ระบบราชการ และข้อเสนอแนวทางแก้ไข	
2.1 ปัญหาโครงสร้างทางการเมือง	17
2.1.1 ทำไมต้องประชาธิปไตย	18
2.1.2 ต้องทำให้คนยอมรับความเห็นต่าง และหาทางออกด้วย	22
ประชาธิปไตย ไม่ใช่อำนาจนิยม	
2.1.3 เมื่อเป็นประชาธิปไตยเต็มใบโดยไม่มีเผด็จการแฝงแล้ว	26
พรรคการเมืองต้องมีสองฝั่ง	
2.1.4 พรรคการเมืองในฝัน	40
2.1.5 ข้อเสียของประชาธิปไตย	44
2.1.6 จะเป็นประชาธิปไตยที่ดีได้ ประชาชนต้องมีภูมิคุ้มกัน	46
ต่อการสร้างความเชื่อ สร้างกระแส และการยุบปลุกปั่น	
2.2 ปัญหาโครงสร้างการบริหารราชการ	56
2.2.1 การบริหารราชการแบบรวมศูนย์ ไม่กระจายอำนาจ	56
2.2.2 ปัญหาที่เกิดจากการมีกระทรวงจำนวนมาก	62
2.2.3 การทำแผนและการขับเคลื่อนแผนที่ไม่มีประสิทธิภาพ	63
2.2.4 ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารราชการแบบรวมศูนย์	65

2.2.5 แนวทางแก้ไขปัญหาควรเป็นอย่างไร	75
2.3 ปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพของระบบราชการ	105
2.3.1 ปัญหา	111
2.3.2 สาเหตุของปัญหา	115
2.3.3 ข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา	138
บทที่ 3 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และข้อเสนอแนวทางแก้ไข	174
3.1 ลดบทบาทภาครัฐ เพิ่มการแข่งขันในทุกด้าน	176
3.1.1 ทำไมต้องมีการแข่งขัน	176
3.1.2 รัฐเข้าไปยุ่งแล้วมีผลเสียอย่างไร	179
3.2 กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่รัฐควรทำเองหรือเข้าไปควบคุม	237
3.3 กิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกอย่างต้องคำนึงถึงผลกระทบ	244
3.3.1 ประเภทของผลกระทบภายนอก	245
3.3.2 เครื่องมือที่ภาครัฐควรใช้ในการแทรกแซง	247
3.4 สร้างระบบนิเวศน์ แทนการเป็นผู้เล่น	249
3.5 เปิดโอกาสให้คนเก่งทั่วโลกได้สัญชาติไทย	254
4 ปัญหาด้านสังคม และข้อเสนอแนวทางแก้ไข	283
4.1 ความยากจนและหนี้สิน	285
4.1.1 ความยากจน	285
4.1.2 หนี้สินที่เกินความสามารถในการใช้คืน	303
4.2 ความเหลื่อมล้ำ	344
4.2.1 ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ	346
4.2.2 ความเหลื่อมล้ำทางสังคม	355
4.2.3 ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง	358
4.3 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอันเนื่องมาจากมนุษย์	361

4.3.1	อาชญากรรมเกิดขึ้นจากอะไรและภาครัฐรับมือ อย่างไรในปัจจุบัน	362
4.3.2	ช่องโหว่ที่ยังมีคืออะไร	363
4.3.3	ควรปรับปรุงระบบอย่างไรเพื่อให้การป้องกัน และการแก้ไขมีประสิทธิภาพมากที่สุด	365
4.4	ปัญหาสุขภาพจิต	367
4.4.1	ความสำคัญของปัญหาสุขภาพจิต	367
4.4.2	ภาครัฐจัดการกับปัญหาสุขภาพจิตอย่างไรในปัจจุบัน	368
4.4.3	ข้อเสนอเพื่อแก้ปัญหา	370
4.5	ครอบครัวและชุมชน	374
4.5.1	ความสำคัญของครอบครัวและชุมชนและสถานการณ์ ในปัจจุบัน	374
4.5.2	ภาครัฐทำอะไรแล้วบ้าง	381
4.5.3	ข้อเสนอในการแก้ไขเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับ ครอบครัวและชุมชน	389
5	ปัญหาทางการศึกษา: the foundation of everything	417
5.1	เราจัดการศึกษาไปเพื่ออะไร	419
5.2	ปัญหาและสาเหตุแห่งปัญหาของระบบการศึกษาที่ผ่านมา	423
5.2.1	ด้านเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์	432
5.2.2	ด้านการประเมินผลความสำเร็จของการศึกษา	434
5.2.3	ด้านการบริหารจัดการ	437
5.2.4	ด้านโครงสร้างตลาด	438
5.2.5	ด้านบุคลากร	439
5.2.6	ด้านหลักสูตร	442

5.3	ทำอย่างไรจึงจะสร้างการศึกษาที่เกิดประสิทธิผลตรงตามที่ตั้งไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ	466
5.3.1	โครงสร้างระบบการศึกษา	467
5.3.2	บุคลากร	478
5.3.3	เทคโนโลยี	483
5.3.4	การประเมินผล	484
5.4	เราต้องตั้งหลักสูตรอย่างไรเพื่อให้คนของเรามีทักษะที่ทัน ต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา	492
5.4.1	ตั้งเป้าหมายใหม่ให้ชัดก็จะได้หลักสูตรและวิธีการที่ชัด	492
5.4.2	หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและเตรียมอุดมศึกษา	498
5.4.3	หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพในระดับ อาชีวศึกษา	511
5.4.4	หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพในระดับ อุดมศึกษา	521
5.5	ต้องอุดหนุนการศึกษา เพราะในมุมของรัฐการศึกษาคือการลงทุน ที่รัฐได้ผลตอบแทนเมื่อทุกคนทำงานและจ่ายคืนให้รัฐในรูปภาษี	550
5.6	บทส่งท้าย	559

บทที่ 1 ทุกอย่างเริ่มที่ “ระบบ”

หลายคนมองว่าที่ประเทศเราไม่สามารถพัฒนาได้ไกลกว่านี้เป็นเพราะเรามีแต่ข้าราชการโกง นักการเมืองโกง ก็เลยคิดกันว่า ถ้าทุกคนทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและมีความรับผิดชอบต่อประชาชน เราก็จะแก้ปัญหาก็เป็นอยู่ในทุกวันนี้ได้ เมื่อคิดกันดังนี้ เราจึงเห็นการระดมทรัพยากรทั้งร่างกาย แรงเงิน ทั้งออกกฎป้องกัน ธรณรังคีให้คนไม่โกง แต่ก็ไม่เคยได้ผล ประเทศก็ยิ่งเต็มไปด้วยคนโกง

เมื่อก่อนตอนที่ผมยังทำงานอยู่ในภาคเอกชนหรือแม้แต่ทำงานให้กับหน่วยงานของรัฐที่เป็นหน่วยงานวางแผนด้านเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในส่วนกลางผมก็มีความคิดแบบเดียวกัน จนกระทั่งเมื่อสิบปีที่ผ่านมาผมได้มีโอกาสลงมาทำงานสัมผัสกับหน่วยงานรัฐภาคปฏิบัติทั้งในระดับกระทรวง กรม ภูมิภาค และท้องถิ่น ทำให้ความคิดผมเปลี่ยนไป เพราะผมพบว่า ไม่ว่านโยบายที่กำหนดมาจากผู้กำหนดนโยบายดีอย่างไร แต่นโยบายดังกล่าวยากที่จะเปลี่ยนเป็นผลได้ในภาคปฏิบัติ หรือแม้เป็นผล ก็จะเป็นผลที่ไม่มีประสิทธิภาพอย่างมาก หรือพูดให้เห็นภาพง่าย ๆ ว่า ต้องการ 100 อาจจะได้เพียง 10 – 30 ซึ่งหลายคนข้างต้นก็อาจจะมองว่าเป็นเพราะทุจริต แล้วก็เป็นที่มาของการออกกฎหมายและกฎเกณฑ์จำนวนมากมาลงโทษและป้องกัน แต่การกระทำดังกล่าวกลับยิ่งทำให้ระบบไม่สามารถขับเคลื่อนหรือไม่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไปอีก ผมจึงไม่เห็นด้วยกับแนวคิดนี้ ผมมองว่า ปัญหาทั้งปวงเกิดขึ้นจากระบบไม่ดีเพราะ

ถ้าระบบดี ระบบจะคัดคนไม่ดีออกไป หรือแม้แต่คนไม่ดีที่ยังเหลืออยู่จะทำอะไรตามใจชอบไม่ได้ เพราะระบบจะทำให้เค้าทำสิ่งนั้นไม่ได้โดยไม่ต้องออกกฎหมายบังคับ

บางคนอาจจะคิดว่า ถ้าอย่างนั้นเราก็มีระบบที่ดีแล้ว เพราะตอนนี้ เรามีกฎหมายและระบบศาลที่คอยคัดคนไม่ดีออกไป อันนี้ผมก็ขอไม่เห็นด้วย เพราะศาลเป็นปลายทางของปัญหา แต่ระบบที่ดีจะทำให้ปัญหาไม่เกิดตั้งแต่ต้น โดยที่ไม่ต้องออกกฎหมายหรือกฎเกณฑ์มาทำให้คนเกรงกลัวแล้วทำให้คนที่เป่ร่กไกของระบบไม่ยอมทำในสิ่งที่เสี่ยงต่อการทำผิดกฎหมายหรือถูกระเบียบและทำให้ต้องทำงานได้อย่างระมัดระวังจนไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของการมีระบบขึ้นมาได้ นอกจากนี้คำว่าคนดีหรือไม่ดี มีความเป็นนามธรรมสูง ถ้าระบบไม่ดีจะสร้างความขัดแย้งจากความเห็นต่างได้มาก แต่ถ้าระบบที่ดีก็จะจัดการกับปัญหานี้ได้ดีกว่า คำถาม แล้วเราจะมีระบบที่ดีได้อย่างไร

1.1 นิยามของระบบ

ก่อนตอบคำถามนี้ เราต้องมาดูก่อนว่า “ระบบ” คืออะไร และประกอบด้วยอะไรบ้าง

ตามนิยาม ระบบ หมายถึง กลุ่มขององค์ประกอบต่างๆ ที่ทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีองค์ประกอบคือ

- 1.) วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ชัดเจน (คำสั่ง)
- 2.) อินพุต (input) สิ่งที่ระบบได้รับหรือรับเข้ามาจากภายนอกเพื่อให้ระบบทำงาน เช่น ข้อมูล วัตถุดิบ พลังงาน กลุ่มคนที่ต้องถูกดำเนินการโดยกระบวนการของระบบเพื่อให้กลุ่มคนเหล่านั้นมีบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงไป
- 3.) กระบวนการ (process) การดำเนินการที่เกิดขึ้นภายในระบบ ซึ่ง จะทำการเปลี่ยนแปลงอินพุตให้กลายเป็นเอาท์พุต โดยมีส่วนประกอบย่อยๆ

(components or elements) ที่แต่ละส่วนทำหน้าที่เฉพาะ มีความสัมพันธ์กัน ผ่านการทำงานร่วมกัน เพื่อช่วยให้ระบบสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.) เอาต์พุต (output) ผลลัพธ์หรือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากการทำงานของระบบ เช่น ผลិតภัณฑ์ บริการ ข่าวสาร กลุ่มคนที่เปลี่ยนแปลงไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

5.) ฟีดแบ็ค (feedback) ข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินผลลัพธ์ของระบบ ซึ่งจะถูกนำกลับมาใช้ในการปรับปรุงหรือปรับแต่งกระบวนการในระบบ

ทั้งนี้ ระบบมีขอบเขต (boundary) ชัดเจนที่แยกระหว่างสิ่งที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบและสิ่งที่ยอยู่นอกระบบ

ตัวอย่างเช่น รถยนต์หนึ่งคันเป็นระบบที่มีเป้าหมายคือการทำให้ผู้ขับขี่และผู้โดยสารสามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทางได้ในเวลาที่กำหนด ด้วยความสะดวกสบาย ปลอดภัย โดยในระหว่างเดินทางนั้น แม้จะพบกับปัญหาอุปสรรคภายนอกขอบเขตของระบบในระหว่างเส้นทาง เช่น ถนนที่ขรุขระ สภาพอากาศที่ไม่ดี ทัศนวิสัยที่เลวร้าย รถยนต์จะต้องนำพาผู้ขับขี่และผู้โดยสารให้สามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทางได้อย่างปลอดภัยได้ โดยมีน้ำมันในถังหรือไฟฟ้าที่เก็บไว้ในแบตเตอรี่เป็นแหล่งพลังงาน มีชิ้นส่วนต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นเครื่องยนต์ ช่วงล่าง ตัวถัง ระบบอำนวยความสะดวกภายในตัวรถเป็นส่วนหลักของกระบวนการ มีความเร็วและทิศทางการขับเคลื่อนเป็นเอาต์พุต และมีมิเตอร์วัดความเร็ว กระจกหน้ารถ กระจกมองหลัง และกระจกหุซ้าง ให้คนขับรู้ความเร็วและเห็นทิศทางรอบคันเป็นฟีดแบ็ค เพื่อที่คนขับได้นำข้อมูลที่ได้จากฟีดแบ็คมาใช้ในการปรับคันเร่ง เหยียบเบรก และหันพวงมาลัยเพื่อปรับให้ระบบยังมุ่งไปสู่เป้าหมายได้อย่างปลอดภัย โดยระบบที่นี้จะต้องทำงานดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือกินน้ำมันต่อระยะทางน้อย ในขณะเดียวกัน

แม้มีการกระทบจากภายนอกก็ต้องไม่ทำให้เครื่องหลวมง่าย ช่วงล่างไม่พังเร็ว และที่สำคัญ ผู้โดยสารจะต้องได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ไม่ได้รับผลกระทบหรือ แม้แต่บาดเจ็บมากเมื่อมีสิ่งกระทบจากภายนอกแรงๆ

เมื่อได้เข้าใจตรงกันแล้วว่าระบบคืออะไรและประกอบด้วยอะไรบ้าง เราลองมาดูกันเลยว่า ทำไมผมจึงยืนยันว่าระบบของประเทศไทย ไม่ดี

1.2 ระบบที่บกพร่อง

เราลองมาดูที่ระบบของประเทศไทยใดประเทศหนึ่ง ซึ่งอาจจะเริ่มต้นด้วยคำถามพื้นฐานของระบบดังนี้

- 1.) วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ชัดเจนของประเทศคืออะไร
- 2.) ผู้ออกแบบระบบควรมีคุณสมบัติอย่างไร
- 3.) กลไกการส่งผ่านจากเป้าหมายให้กลายเป็นผลลัพธ์ตามที่เป้าหมายกำหนดไว้ ควรเป็นอย่างไร
- 4.) ในกรณีที่ระบบไม่สามารถให้เอาต์พุตตามเป้าหมายได้ ระบบมีกลไกอะไรที่จะนำมาใช้ปรับปรุงการขับเคลื่อนหรือปรับแต่งกระบวนการในระบบ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายได้

สำหรับข้อ 1 หลายคนอาจตอบคำถามนี้แตกต่างกันไป แต่ผมขอสรุปไว้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ เป้าหมายด้านสังคม เป้าหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป้าหมายด้านความมั่นคงของประเทศ

สำหรับข้อ 2 ถ้าเป็นรถยนต์ ผู้ออกแบบระบบคือทีมวิศวกรที่เป็นผู้ออกแบบชิ้นส่วนต่างๆ หรือระบบย่อยๆ ภายในระบบใหญ่ แล้วกำหนดการนำชิ้นส่วนหรือระบบย่อยเหล่านั้นมาประกอบกันและทำงานร่วมกันตามความสัมพันธ์ที่กำหนด จนทำให้ทั้งระบบใหญ่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพ ถ้าเป็นประเทศ ผู้ออกแบบระบบคือสภาร่างรัฐธรรมนูญ ที่เป็น

ผู้เขียนกฎให้กับองค์ประกอบของทั้งประเทศที่เริ่มต้นตั้งแต่คนแต่ละคนและองค์กรแต่ละองค์กรทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบตามความสัมพันธ์ที่กำหนดเพื่อบรรลุเป้าหมายทั้ง 4 ด้านโดยมีรัฐบาลเป็นผู้ขับเคลื่อน ประชาชนทุกคนในประเทศเป็นผู้ผู้โดยสารถือและเครื่องยนต์หลัก ระบบราชการเป็นเครื่องยนต์เสริมช่วงล่าง ตัวถัง และสิ่งอำนวยความสะดวก และสุดท้ายมีระบบตุลาการทำหน้าที่เป็นตำรวจรถไฟคุมกฎเพื่อให้ทุกคน ทุกองค์กรในระบบปฏิบัติตามข้อกำหนดที่สถานิติบัญญัติกำหนดขึ้น

จะเห็นว่า ระบบจะดีได้ต้องเริ่มต้นด้วยการเลือกวิศวกรที่มีความรู้มาเป็นผู้ออกแบบ ในกรณีของประเทศ ระบบจะดีได้ต้องเริ่มด้วยการเลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่มีความรู้และความเข้าใจในเป้าหมายของประเทศทั้ง 4 ด้าน มาเป็นผู้ออกแบบ โดยทั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญต้องทำงานร่วมกันเป็นทีมเดียวกัน ซึ่งแน่นอนว่า ในระหว่างการออกแบบย่อมต้องมีการถกเถียงกันถึงข้อดีข้อเสีย เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบและรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่ดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด แต่ในที่สุด ต้องได้ข้อสรุปเพื่อนำมาซึ่งระบบที่ดีหรือเหมาะสมที่สุด

ถ้าถามว่าทีมออกแบบระบบที่ดีควรมีหน้าตาอย่างไร คำตอบของผมคือต้องประกอบด้วย วิศวกรเศรษฐกิจ วิศวกรสังคม วิศวกรระบบนิเวศ วิศวกรด้านความมั่นคง เพื่อออกแบบระบบให้สามารถนำไปสู่เป้าหมาย 4 ด้าน และมีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่แปลภาษาของทุกวิศวกรให้กลายเป็นตัวหนังสือให้ทุกคนปฏิบัติตาม เรียกว่า รัฐธรรมนูญและกฎหมาย สิ่งที่น่าเศร้าสำหรับการออกแบบระบบของเราคือ เราไม่ได้ตั้งวิศวกรที่มีความรู้ครอบคลุมในทุกด้านเป็นหัวหน้าทีม แต่เราให้คนแปลภาษาวิศวกรเป็นตัวหนังสือให้ทุกคนปฏิบัติตามมาเป็นหัวหน้าทีม เราจึงไม่เคยได้รัฐธรรมนูญที่จะนำไปสู่เป้าหมาย 4 ด้านที่ชัดเจนและยิ่งไปกว่านั้น ทุกครั้งที่มีการรัฐประหาร ระบบที่เราได้ ก็จะเป็นระบบที่เน้นไปที่

การรักษาอำนาจมากกว่าระบบที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมายทั้ง 4 ด้าน

ส่วนข้อ 3 กลไกการส่งผ่านเป้าหมายไปเป็นผลลัพธ์ โดยปกติประกอบด้วย

1.) ผู้ขับเคลื่อนระบบ (รัฐบาล)

กรณีเครื่องบิน ผู้ที่จะมาทำหน้าที่กัปตันของเครื่องบินจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถตามคุณสมบัติของนักบินและผ่านการเป็นนักบินผู้ช่วยด้วย ชั่วโมงบินตามที่กำหนด แต่ในกรณีของประเทศ โดยเฉพาะประเทศไทยเรากลับพบว่า มีผู้นำประเทศจำนวนน้อยมากที่จะมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศทั้งสี่ด้านอย่างครบถ้วน จริงอยู่ ในความเป็นจริง เราไม่มีหลักสูตรนายกรัฐมนตรีนี้อีกกับหลักสูตรนักบิน แต่อย่างน้อยผู้ที่จะมาเป็นนายกรัฐมนตรีต้องได้ชื่อว่าเคยผ่านการเป็นนักบินผู้ช่วยหรือตำแหน่งรัฐมนตรีที่มีชั่วโมงการบินที่มากพอควร หรืออย่างน้อยหากไม่เคยทำงานดังกล่าวมาก่อน ก็ต้องได้รับการยอมรับเป็นที่ประจักษ์ในฝีมือหรือสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนได้ว่ามีความสามารถมากพอ เพื่อให้มั่นใจได้ว่ามีความรู้ความสามารถในการบริหารประเทศทันทีที่ต้องขึ้นมาทำหน้าที่ผู้นำ

ประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบพรรคเดียวจะมีกระบวนการของการบ่มเพาะและคัดกรองผู้นำอย่างเป็นระบบ จนกระทั่งมั่นใจได้ว่าผู้ที่อาสาจะขึ้นมาเป็นผู้นำนั้นจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการนำพาประเทศได้อย่างแท้จริง ซึ่งในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ผู้ที่จะขึ้นมาเป็นผู้นำประเทศจะต้องผ่านการนำเสนอแนวคิดและวิธีการที่ตนได้รับการบ่มเพาะมาอย่างดี เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากเสียงข้างมากของประชาชน ในขณะที่ประเทศที่

ปกครองด้วยระบบพรรคเดียวก็ต้องผ่านการพิจารณาอย่างเข้มข้นตามระบบที่พรรควางไว้

นอกจากตำแหน่งผู้นำสูงสุดหรือกัปตันแล้ว ตำแหน่งรัฐมนตรีหรือผู้ช่วยกัปตัน รวมถึงตำแหน่งผู้นำขององค์กรสำคัญก็ต้องผ่านกระบวนการทดสอบความรู้ความสามารถเพื่อให้อย่างมั่นใจได้ว่าผู้ที่จะมาเป็นรัฐมนตรีหรือผู้ช่วยกัปตันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ จริงๆ ไม่ใช่ได้เป็นรัฐมนตรีหรือผู้ช่วยกัปตันเพราะเป็นผู้กุมเสียง สส. หรือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญของพรรคโดยไม่ได้มีความรู้หรือเชี่ยวชาญในเรื่องที่จะเข้ามารับผิดชอบ ซึ่งในประเทศที่พัฒนาแล้ว ผู้ที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งสำคัญจะต้องผ่านการแสดงวิสัยทัศน์ ตอบการซักถามของตัวแทนประชาชนต่อหน้าการจับจ้องของสายตานับล้านคู่ของประชาชน ซึ่งประเทศที่ไม่พัฒนาจะไม่มีกระบวนการนี้

จริงอยู่ว่าผู้นำคือผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจ ดังนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในเรื่องนั้นๆ แต่สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้วทั่วไป การต้องตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจำเป็นต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ในการตัดสินใจ ซึ่งถ้าตัวผู้นำไม่มีก็ต้องอาศัยที่ปรึกษาที่เชี่ยวชาญเฉพาะทางอย่างจริงจัง ซึ่งอาจจะต้องมีหลายทีมเพื่อให้เกิดหลายมุมมองต่อโจทย์เดียวกัน แล้วผู้นำมีหน้าที่ใช้ศาสตร์และศิลป์ของการตัดสินใจใช้ในการตัดสินใจว่าจะเลือกทางใดเพื่อดำเนินการต่อไป แต่น่าเสียดายที่เนื่องจากที่มาของผู้นำที่ได้เป็นนายกฯ หรือรัฐมนตรีของไทยมักมาจากการใช้ฐานเสียงทางการเมืองหรือเป็นผู้มีบทบาทในพรรค เราจึงพบที่ปรึกษารายล้อมตัวที่เป็นแต่นักการเมืองที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่รับผิดชอบ

2.) กระบวนการส่งผ่านการขับเคลื่อนไปเป็นผลลัพธ์ (ระบบราชการ โครงสร้างของเศรษฐกิจ โครงสร้างของสังคม)

2.1) ระบบราชการ

ถ้าถามว่าระหว่างกลไกของรัฐและกลไกของภาคประชาชน (รวมภาคธุรกิจ) กลไกอะไรคือกลไกหลักที่เป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ของประเทศ คำตอบของแต่ละคนคงแล้วแต่มุมมอง เพราะผู้ที่ชอบการปกครองแบบอำนาจนิยม ไม่เชื่อในระบอบประชาธิปไตย คำตอบก็คงจะเป็นกลไกของรัฐ แต่สำหรับผู้ที่ชอบการปกครองแบบประชาธิปไตยไม่เชื่อในอำนาจนิยม คำตอบก็คงจะเป็นกลไกภาคประชาชน แต่ไม่ว่าคำตอบจะเป็นเช่นไร กลไกทั้งสองส่วนจะต้องเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพและสามารถส่งผ่านการขับเคลื่อนของรัฐบาลไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่างประเทศที่ปกครองแบบอำนาจนิยมแต่มีกลไกภาครัฐที่มีประสิทธิภาพและสร้างประสิทธิผลได้ดีก็เช่น จีน เวียดนาม (ส่วนผลที่ออกมาจะดีหรือไม่ดี ก็แล้วแต่ผู้ขับเคลื่อนซึ่งเป็นคนละส่วนกับกลไก) ในขณะที่ลาวเป็นตัวอย่างในทางตรงกันข้าม เช่นเดียวกัน ตัวอย่างประเทศที่ปกครองแบบประชาธิปไตยและมีกลไกภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ (มากกว่าประเทศอื่น) และมีประสิทธิผลเช่นสหรัฐอเมริกาและหลายประเทศในยุโรป ในขณะที่ไทยเป็นตัวอย่างในทางตรงกันข้าม (แม้บางคนอาจจะเถียงว่าไทยไม่ได้เป็นประเทศประชาธิปไตย แต่เพื่อความง่าย ผมขออนุโลมให้เป็น เพราะก็มีดีกรีของประชาธิปไตยอยู่บ้าง)

ถ้าถามต่อว่า แล้วทำไมกลไกภาครัฐของประเทศไทย ลาว จึงไม่มีประสิทธิภาพ คำตอบสำคัญร่วมคำตอบหนึ่งคือ การทุจริตคอรัปชัน แต่ที่จริงมีอีกหลายคำตอบที่ผมคิดว่าเป็นกรณีเฉพาะของประเทศไทยจนยากที่จะปรับปรุง และเห็นอยู่ทางออกเดียวคือการปฏิวัติระบบราชการเพื่อยกเลิกระบบเดิมและสร้างระบบใหม่เสมือนเริ่มสร้างประเทศกันใหม่ ซึ่งไม่ได้หมายความว่า

ต้องปลดข้าราชการออก เพียงแต่ต้องทำระบบใหม่ และปรับคนเก่าให้เข้ากับระบบใหม่

กรณีของคอร์รัปชันนั้น เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าปัจจัยดังกล่าวสร้างความไม่มีประสิทธิภาพให้กับระบบราชการซึ่งเป็นกลไกภาครัฐและประเทศอย่างไร เพราะมีการพูดถึงกันอย่างแพร่หลายและทุกครั้งที่มีการพูดถึงความไม่มีประสิทธิภาพของระบบ ผู้ร้ายสำคัญคือการทุจริตคอร์รัปชัน แต่หลายคนอาจจะไม่ได้คิดถึงอีกหลายปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญของความไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบราชการอย่างมากเช่นเดียวกัน ซึ่งจะขอกล่าวถึงอย่างละเอียดในบทถัดไป

นอกจากความไม่มีประสิทธิภาพของระบบราชการตามตัวอย่างข้างต้นแล้ว โครงสร้างระบบเศรษฐกิจ และโครงสร้างทางสังคมก็มีปัญหาและเป็นอุปสรรคในการขับเคลื่อนระบบของประเทศไทย

2.2) โครงสร้างระบบเศรษฐกิจ

ในประเทศที่พัฒนาแล้วหรือมีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูง รัฐบาลไม่ว่าจะเป็นของประเทศที่เป็นระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบเผด็จการ จะพัฒนาระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ดี เช่น สร้างบรรยากาศในการแข่งขันทั้งในภาคการผลิตและภาคการเงิน พัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์อย่างเข้มข้น ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่นำไปสู่การลดต้นทุนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ พัฒนากฎหมายกฎระเบียบที่เอื้อต่อการลงทุน พัฒนาระบบการเงินให้เอื้อต่อการทำธุรกิจทั้งในยามปกติและยามวิกฤต รวมถึงการพัฒนาระบบนิเวศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการเกิด การเติบโต การมีนวัตกรรม มีความยืดหยุ่นและรวดเร็วในการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของโลกและการเผชิญหน้ากับผลกระทบจากภายนอก ทุกกิจกรรมทางเศรษฐกิจต้องสามารถตายได้แต่ต้องมีระบบนิเวศที่ทำให้ผู้ประกอบการสามารถเกิดใหม่ได้ในกิจกรรมใหม่ได้อย่างรวดเร็ว

ซึ่งประเด็นต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นมีการพัฒนาอยู่ในระดับที่ต่ำมากสำหรับประเทศไทย

2.3) โครงสร้างสังคม

เราเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยปัญหาทางสังคมที่มีต้นเหตุมาจากความไม่พร้อมของพ่อแม่และความไม่มีประสิทธิภาพของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ เราจึงพบว่าเราไม่เคยมีแนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ปัญหาสังคมต่างๆ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาท้องก่อนวัย ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปัญหาสุขภาพใจ ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เราจึงอยู่ในประเทศที่เสมือนมีโลกสองโลกทับซ้อนกันอยู่คือโลกของคนที่มีความพร้อมทางเศรษฐกิจและโลกของคนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจที่นำมาสู่ปัญหาทางสังคมที่ต่างกัน

สุดท้าย ข้อ 4 ในกรณีที่ระบบไม่สามารถให้เอาต์พุตตามเป้าหมายได้ ระบบมีกลไกอะไรที่จะนำมาใช้ปรับปรุงการขับเคลื่อนหรือปรับแต่งกระบวนการในระบบเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายได้

ในประเทศที่ปกครองด้วยระบบเผด็จการหรือระบบพรรคเดียว ผู้นำจะเป็นเพียงผู้เดียวหรืออย่างมากมีกลุ่มคนไม่กี่คนทำหน้าที่ที่มอไนเตอร์ว่านโยบายที่ขับเคลื่อนออกไปจะให้ผลตามที่ต้องการหรือไม่ หากไม่ ผู้นำหรือกลุ่มคนไม่กี่คนนี้จะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการปรับแต่งนโยบาย (จุดประสงค์ เป้าหมาย) กระบวนการหรือกลไก หรือแม้แต่ผลที่ต้องการเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายได้ แต่ในประเทศที่เป็นประชาธิปไตย ผู้นำสามารถปรับนโยบายได้แต่ไม่สามารถปรับกระบวนการหรือกลไกได้ เพราะหน้าที่นี้จะตกเป็นของสมาชิกสภานิติบัญญัติ เนื่องจากในการขับเคลื่อนประเทศ กฎหมายเปรียบเสมือนตัวกำหนดกลไกและความเชื่อมโยงของแต่ละส่วนที่ประกอบกันขึ้นมาเพื่อขับเคลื่อนประเทศ

1.3 ระบบที่ควรจะเป็น

ในประเทศที่ประสบความสำเร็จ แม้ว่าสมาชิกสภานิติบัญญัติจะมาจากต่างพรรคกัน แต่การถกเถียงจะเป็นการถกเถียงเชิงสร้างสรรค์ที่มีจุดมุ่งหมายของการถกเถียงอยู่ที่การได้องค์ประกอบหรือกลไกของระบบที่ดี โดยมีผลระหว่างทางอยู่ที่การทำให้ค่อยๆ ได้รูปร่างหน้าตาขององค์ประกอบหรือกลไกของระบบที่ดีมากขึ้นเรื่อยๆ จนนำไปสู่ข้อสรุป ไม่ใช่การถกเถียงที่เป็นการทะเลาะที่มุ่งเอาชนะและทำให้ฝ่ายตรงข้ามหมดความน่าเชื่อถืออย่างที่เราเห็นในสภานิติบัญญัติของประเทศไทย ยิ่งกว่านั้น แม้ในพรรคเดียวกัน ก็ต้องเกิดการถกเถียงเชิงสร้างสรรค์กัน ไม่ใช่คอยทำตามที่ผู้นำของพรรคสั่งแต่เพียงอย่างเดียว เพราะหากเป็นเช่นนั้น สมาชิกสภานิติบัญญัติจะกลายเป็นตรายางประทับโดยมีคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นวิศวกรตัวจริงเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียวที่เป็นผู้ออกแบบระบบ

แน่นอนว่า ไม่มีประเทศใดในโลกที่สามารถทำกระบวนการนี้ได้อย่างสมบูรณ์แบบ แต่คำถามที่สำคัญคือ สำหรับประเทศไทย เราทำกระบวนการนี้ได้ดีแค่ไหน หรือแม้แต่อย่าเพิ่งถามว่าเราทำได้ดีแค่ไหน เราอาจต้องถามก่อนว่า สมาชิกสภานิติบัญญัติกี่คนใน 500 คน ที่รู้และเข้าใจหรือไม่ว่าเค้าคือวิศวกรผู้ออกแบบระบบที่ต้องทำงานร่วมกับสมาชิกอีก 499 คนอย่างเป็นทีมเดียวกัน และหากย้อนกลับไปถามถึงที่มาของสมาชิกสภานิติบัญญัติ ประชาชนกี่คนใน 77 ล้านคน ที่รู้และเข้าใจว่า สมาชิกสภานิติบัญญัติที่เค้าเลือกมาจะต้องเข้ามาทำหน้าที่นี้ ไม่ใช่ให้ไปทำหน้าที่แทนสมาชิกสภาเทศบาลเพื่อแก้ปัญหารายวันของท้องถิ่น

แน่นอนเช่นกันว่าไม่มีประเทศใดในโลกที่จะมีสมาชิกสภานิติบัญญัติทั้ง 100% ที่รู้และเข้าใจและพร้อมทำงานร่วมกับสมาชิกที่เหลืออย่างเป็นทีม

เดียวกันเพื่อเป้าหมายรวมเดียวกัน แต่สำหรับประเทศพัฒนาแล้วที่เป็นประชาธิปไตย ผมเชื่อว่าสัดส่วนของสมาชิกรัฐบัญญัติที่รู้และเข้าใจนี้จะมีสัดส่วนที่มาก ซึ่งก็มาจากการที่ประเทศมีประชาชนที่รู้และเข้าใจในบทบาทและหน้าที่นี้อยู่ในสัดส่วนที่มาก ดังนั้น หากประเทศเลือกที่จะใช้ระบอบประชาธิปไตยก็ต้องมั่นใจหรือมีกระบวนการที่จะทำให้มั่นใจว่า สัดส่วนของประชาชนที่รู้ เข้าใจ จะมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งก็จะทำให้สมาชิกสมาชิกรัฐบัญญัติเข้าไปทำหน้าที่ออกแบบระบบให้เป็นระบบที่ดีมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และนี่เป็นสาเหตุที่สำคัญสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้องมีการเลือกสมาชิกรัฐบัญญัติกันใหม่ทุกรอบปีที่กำหนด ซึ่งประเทศที่พัฒนาแล้วเช่นสหรัฐอเมริกากำหนดให้เลือกใหม่ทุก 2 ปี

อย่างไรก็ตาม มีบางประเทศที่ไม่มั่นใจว่าประชาชนที่เข้าใจจะมีสัดส่วนที่มากพอหรือไม่ จึงเลือกใช้วิธีให้กลุ่มคนหรือพรรคเป็นผู้คัดเลือกสมาชิกรัฐบัญญัติขึ้นมาเอง เพราะคิดว่าวิธีนี้ได้คนออกแบบระบบที่มีความรู้ความเข้าใจดีกว่าให้ประชาชนเลือกโดยตรง โดยมีประเทศที่ใช้ระบบนี้ เช่น จีน เวียดนาม แต่เช่นเดียวกันกับประเทศในระบอบประชาธิปไตย วิธีการนี้จะถือว่าสำเร็จก็ต่อเมื่อ สมาชิกสมาชิกรัฐบัญญัติแต่ละคนมีความรู้ความสามารถและมีอิสระในการอภิปรายที่นำไปสู่การร่วมกันออกแบบระบบให้กับประเทศอย่างสร้างสรรค์ เพราะหากสมาชิกเอาแต่นั่งฟังและยกมือตามที่ผู้นำสั่ง ผลก็ไม่ต่างจากการแค่เป็นตรายางให้กับผู้นำ

นอกจากการได้มาของผู้กำหนดและปรับปรุงกลไกการขับเคลื่อนตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว การได้มาของผู้ขับเคลื่อนระบบและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ขับเคลื่อนระบบกับผู้กำหนดกลไกการขับเคลื่อนก็เป็นส่วนสำคัญในการทำให้ระบบเป็นระบบที่ดีที่สามารถพาประเทศไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

ในประเทศประชาธิปไตยที่เป็นระบอบประธานาธิบดี ผู้กำหนดกลไกการขับเคลื่อนกับผู้ขับเคลื่อนระบบจะถูกแยกออกจากกัน กล่าวคือ ผู้ขับเคลื่อนระบบสามารถนำเสนอแนวคิดของระบบให้ผู้กำหนดกลไกไปพิจารณาได้ เพราะผู้ขับเคลื่อนจะมองเห็นว่าระบบควรต้องปรับปรุงอะไร แต่ไม่มีหน้าที่โดยตรงไปปรับปรุงกลไกระบบ เปรียบเสมือนคนขับที่เมื่อขับรถชำนาญแล้วก็จะรู้ว่ารถต้องปรับปรุงอะไรบ้างก็ยื่นข้อเสนอไปให้วิศวกรผู้รับผิดชอบเป็นผู้ปรับปรุง วิธีการนี้ตั้งอยู่บนฐานความคิดว่า เพราะทั้งสองฝ่ายมีทักษะและความเชี่ยวชาญต่างกัน จึงควรแยกกันทำ และถึงแม้ว่าอาจจะมีคนใดคนหนึ่งที่เก่งไปทุกอย่าง แต่ก็มีเวลาจำกัดและภารกิจหลักที่แต่ละฝ่ายต้องทำต้องใช้เวลาและการโฟกัส เพราะฉะนั้นควรใช้เวลาในการทุ่มเทไปที่ภารกิจหลักของตน ด้วยเหตุนี้ ผู้นำรัฐบาลต้องไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจของ สส. ตัวอย่างที่ดีของระบบนี้คือสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ตามในประเทศประชาธิปไตยที่เป็นระบอบรัฐสภาที่พัฒนาแล้วเช่น อังกฤษ ญี่ปุ่น หรืออินเดีย มองว่า ผู้ขับเคลื่อนคือผู้ที่รู้ดีที่สุดว่าอยากให้ระบบเป็นแบบใด เพราะผู้ขับเคลื่อนรู้ว่าตอนนี้ระบบไม่ตอบสนองต่อความต้องการใดของตนบ้าง ด้วยเหตุนี้ หากต้องการให้ระบบทำงานตามที่ตนต้องการ ผู้ขับเคลื่อนต้องสามารถสั่งการผู้รับผิดชอบในการปรับปรุงกลไกระบบได้โดยตรง ดังนั้นผู้ขับเคลื่อนคือนายกรัฐมนตรีจึงควรเป็นคนเดียวกันกับผู้นำของพรรคเพื่อสามารถสั่ง สส. ได้ว่าต้องปรับปรุงระบบอย่างไร ซึ่งในประเทศที่เป็นระบบสองพรรคใหญ่อย่างอังกฤษ ญี่ปุ่น อินเดีย จะทำได้โดยตรง แต่ประเทศที่เสียงของแต่ละพรรคไม่สามารถตั้งรัฐบาลได้เอง ต้องอาศัยการร่วมมือกับพรรคอื่นกลายเป็นรัฐบาลผสมหลายพรรค ผู้ขับเคลื่อนจะไม่ใช่นายกรัฐมนตรีแต่จะกลายเป็นคณะผู้ขับเคลื่อนจากหลายพรรคโดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะผู้ขับเคลื่อนซึ่งมีสิทธิไม่เห็นด้วยกับหัวหน้าคณะ และเมื่อมีความเห็นจากคณะผู้

ขับเคลื่อนอย่างไรแล้ว ก็ให้หัวหน้าของแต่ละกลุ่มไปสั่งการลูกทีมของตัวเอง ซึ่งในประเทศที่พัฒนาแล้วก็就会有การถกเถียงเชิงสร้างสรรค์ในแต่ละทีมย่อย ที่นำมาต่อยอดถกเถียงเชิงสร้างสรรค์ของคณะผู้ขับเคลื่อนอีกต่อหนึ่ง ประเทศที่ใช้ระบบนี้ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมนี

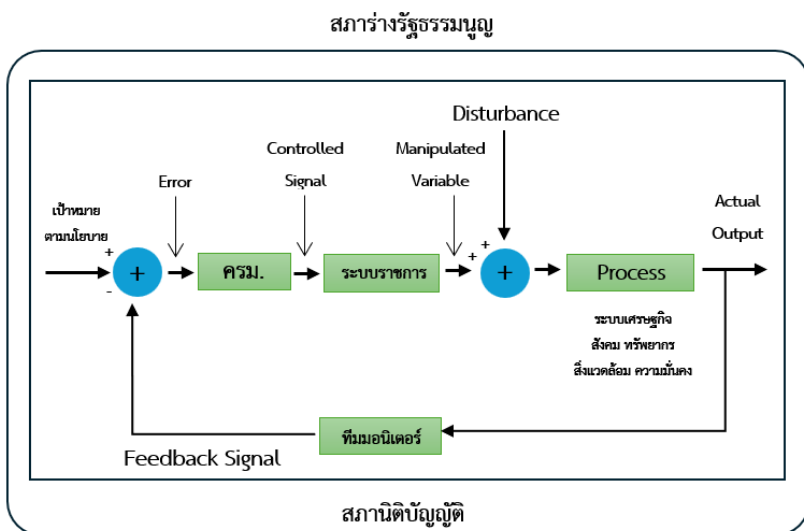
ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบนี้ แต่สิ่งที่ประเทศไทยขาดคือการถกเถียงเชิงสร้างสรรค์ทั้งในพรรคตัวเองและในรัฐสภาที่เป็นการถกเถียงระหว่างพรรค ซึ่งก็ต้องย้อนกลับไปที่มาของ สส. ในประเทศไทย เพราะ สส. มาจากประชาชน แต่ประชาชนที่มีความเข้าใจและให้ความสำคัญในอำนาจหน้าที่ที่แท้จริงของ สส. ยังมีสัดส่วนที่น้อย แถมยังมีการรัฐประหารเป็นตัววีเซทกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาความคืบหน้าของการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้ามาทำหน้าที่เขียนระบบ แล้วใช้อำนาจเด็ดขาดสร้างระบบตามความเห็นของตนขึ้นมาเองโดยไม่ผ่านกระบวนการเลือกของประชาชน แต่เมื่อผ่านไประยะหนึ่ง เพื่อให้ประเทศได้รับการยอมรับจากนานาชาติอารยะประเทศ ผู้ทำรัฐประหารก็ยอมให้ตัวแทนของประชาชนเข้ามาร่วม เมื่อตัวแทนของประชาชนเข้ามา ก็มีความพยายามในการออกแบบระบบใหม่ และเมื่อผ่านไปอีกระยะหนึ่งก็เกิดรัฐประหารใหม่ วนซ้ำมาซ้ำไปอย่างนี้ไม่สิ้นสุด ด้วยเหตุนี้ เราจึงเป็นประเทศที่ไม่เคยไปถึงเป้าหมาย อาจจะมีช่วงสั้นๆ ที่การเมืองมีเสถียรภาพและได้คนขับแท็กซี่ที่เก่งทั้งขับและออกแบบระบบ ช่วงนั้นประเทศก็จะเจริญขึ้นอย่างผิดปกติ แต่ก็หายไปในเวลาไม่นาน

ทั้งหมดที่ได้พยายามยกมาให้เห็นนี้ ก็เพื่อที่จะยืนยันว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีปัญหาโครงสร้างทั้งระบบจนทำให้ประเทศเรากลายเป็นประเทศที่ติดกับดักรายได้ปานกลางที่พัฒนาได้ยากมากๆ ตามคำกล่าวที่เป็นต้นเหตุของหนังสือเล่มนี้

“ประเทศไทย กลไกที่บกพร่อง”

ภาพท้ายบท

ด้วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ “ระบบ” ในเชิงวิชาการ ที่กล่าวว่าระบบ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ชัดเจน (คำสั่ง) อินพุต (input) กระบวนการ (process) เอาต์พุต (output) และ ฟีดแบ็ค (feedback) ทำให้ผมหวนคิดถึงภาพของระบบอย่างง่ายที่เคยได้เรียนรู้เมื่อครั้งเรียนในระดับปริญญาตรี จึงลองนำเนื้อหาที่ได้อภิปรายไว้ข้างต้นในบทนี้มาใส่ลงในกรอบการทำงานแบบ “ระบบ” โดยมีสภาร่างรัฐธรรมนูญเป็นผู้ออกแบบระบบ และมีสถาบันนิติบัญญัติเป็นผู้คอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ระบบมีความทันต่อสถานการณ์ และการเปลี่ยนแปลงของโลกไม่ว่าจะในทิศทางใด อยู่เสมอ

บทที่ 2 ปัญหาโครงสร้างทางการเมือง โครงสร้างการบริหารราชการ ระบบราชการ และข้อเสนอแนวทางแก้ไข

ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศที่ขาดทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ขาดคนเก่ง และไม่ขาดโอกาสในการพัฒนา แต่สิ่งที่เราขาดมาอย่างยาวนานคือ “โครงสร้างกลไกหลักในการขับเคลื่อนประเทศที่เอื้อต่อการพัฒนา” ทั้งในทางการเมือง การบริหารราชการ และระบบราชการโดยรวม เมื่อกลไกถูกออกแบบและดำเนินไปในทางที่ผิด การพัฒนาก็ย่อมติดขัดไม่ว่าประเทศจะมีศักยภาพที่แท้จริงที่ฝังอยู่มากเพียงใด

รากของปัญหาอยู่ที่การเมืองที่ยังไม่สามารถเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ระบบพรรคการเมืองที่อ่อนแอ และวัฒนธรรมทางการเมืองที่ยังไม่ยอมรับความเห็นต่าง เมื่อประชาธิปไตยยังไม่มั่นคง การบริหารประเทศก็ยังคงอยู่ในกรอบคิดของ “อำนาจนิยม” มากกว่า “การมีส่วนร่วม” การตัดสินใจจึงมักรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นหรือภาคส่วนอื่นๆ มีบทบาทอย่างแท้จริง

ขณะเดียวกัน โครงสร้างการบริหารราชการซึ่งเป็นกลไกของการส่งต่อนโยบายไปสู่การปฏิบัติก็เป็นโครงสร้างที่ล้าหลังและเมื่อประกอบเข้ากับกฎเกณฑ์ที่คอยมัดมือมัดเท้าข้าราชการผู้ปฏิบัติงานจึงยิ่งทำให้ระบบราชการกลายเป็นระบบที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ระบบราชการซึ่งควรเป็น “กลไก

ขับเคลื่อน” ให้ประเทศเดินหน้า กลับกลายเป็น “อุปสรรค” และไม่ตอบสนองต่อปัญหาเชิงระบบของประเทศ

เนื้อหาในบทนี้จึงตั้งใจชี้ให้เห็นอย่างเป็นระบบว่า โครงสร้างทางการเมืองที่บิดเบี้ยว โครงสร้างการบริหารราชการที่รวมศูนย์ และระบบราชการที่ไร้ประสิทธิภาพ คือ “สามอุปสรรคหลักของความไม่พัฒนา” ที่ผูกพันกันอย่างแน่นหนา หากไม่รู้หรือโครงสร้างทั้งสามส่วนนี้ ประเทศไทยก็ยากที่จะเดินไปให้ทันเพื่อนบ้านและจะยังคงติดหล่มอยู่ในวงจรเดิมอย่างไม่มีสิ้นสุด

2.1 ปัญหาโครงสร้างทางการเมือง

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในไม่กี่ประเทศของประเทศรายได้ปานกลางทั่วโลกที่เสถียรภาพทางการเมืองอยู่ในระดับแย่และไม่ค่อยเป็นที่ไว้วางใจของนักลงทุนจากต่างประเทศหรือแม้แต่นักลงทุนไทยเองจำนวนมากก็หันไปลงทุนในต่างประเทศแทนการลงทุนในประเทศ โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากความขัดแย้งทางความคิดของกลุ่มการเมืองต่างๆ และที่สำคัญคือ ความขัดแย้งทางความคิดของประชาชน จนหลายคนหันไปสนใจให้กับการปกครองประเทศแบบอำนาจนิยมโดยมีตัวอย่างความสำเร็จของประเทศเช่น จีน รัสเซีย เวียดนาม เป็นต้นแบบ แต่การจัดการกับความเห็นต่างภายใต้การปกครองแบบอำนาจนิยมนั้นไม่ต้องใช้ความพยายามมาก เพราะชื่อก็บอกแล้วว่าใช้ “อำนาจ” ตรงกันข้ามกับการจัดการกับความเห็นต่างภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยที่ต้องใช้ทั้งความพยายาม เวลา และทรัพยากร อย่างมาก อย่างไรก็ตามเนื่องจากประเทศนี้ยังมีความพยายามที่จะเป็นประชาธิปไตยเพราะแม้แต่ฝั่งที่นิยมการปกครองแบบอำนาจนิยมก็ยังพยายามให้ได้อำนาจมาโดยอิงกับประชาธิปไตย เพราะหากต้องการใช้ระบอบอำนาจนิยม ความเป็นไปได้ของประเทศไทยคงไม่ใช่การปกครองแบบพรรคเดียวเช่นกรณีของจีนหรือเวียดนาม เพราะเรามี

พระมหากษัตริย์ หากต้องการปกครองแบบพรรคเดียวก็ต้องไม่มีพระมหากษัตริย์ซึ่งไม่น่าเป็นไปได้สำหรับประเทศไทย ดังนั้นหากจะปกครองแบบอำนาจนิยมก็คงเหลือเพียงการปกครองโดยเผด็จการทหารแบบที่เคยเป็นมา ซึ่งก็พิสูจน์แล้วว่าไม่เคยประสบความสำเร็จแม้ว่าจะเกิดขึ้นมาหลายครั้งแล้ว จึงน่าสนใจว่า จะมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดที่จะทำให้การเมืองของประเทศไทยเป็นการเมืองที่มีเสถียรภาพภายใต้การเมืองระบอบประชาธิปไตย

2.1.1 ทำไมต้องประชาธิปไตย

จะตอบคำถามนี้ได้ คงต้องลงไปดูก่อนว่าโครงสร้างทางการเมืองการปกครองในโลกนี้มีแบบใดบ้าง

โดยปกติมิติด้านการเมืองที่โลกนี้มีแบ่งระบบการเมืองการปกครองออกเป็นสองแบบหลักคือ แบบอำนาจนิยม (authoritarian) และแบบประชาธิปไตย (democratic) โดยสุดขั้วของฝั่งอำนาจนิยมคือ fascist สุดขั้วทางฝั่งประชาธิปไตยคือ anarchy ไม่มีใครปกครองใคร ซึ่งมีความแตกต่างกันคือ Authoritarian มีความเชื่อว่า อำนาจทางการเมืองควรอยู่ในมือของคนเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเนื่องจากคนกลุ่มดังกล่าวสามารถปกครองบ้านเมืองได้ดีกว่าคนกลุ่มอื่น หากอำนาจทางการเมืองตกไปอยู่กับคนกลุ่มอื่นซึ่งตนเชื่อว่ามีบางอย่างหรือหลายอย่างด้อยกว่าตน อาจเกิดความเสียหายกับประเทศ จึงให้ความสำคัญกับคนกลุ่มหนึ่งมากกว่าคนส่วนใหญ่

ด้วยแนวคิดดังกล่าวทำให้ผู้ปกครองอำนาจนิยมมักสร้างกฎระเบียบ มาตรการที่เข้มงวด เพื่อจำกัดกิจกรรมของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีความเห็นไม่ตรงกับกลุ่มของตน ประชาชนที่ไม่เห็นด้วยมักไม่ได้รับอนุญาตให้แสดงออกทางการเมืองใดๆ ที่อาจทำให้เกิดอุปสรรคต่อการปกครอง

Democratic มีความเชื่อว่า ผู้ปกครองที่ได้อำนาจทางการเมืองมาจากการเลือกตั้งจะนำประเทศไปได้ดีกว่าคนเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากผู้ปกครองจะต้องฟังเสียงของประชาชน ต้องพยายามพัฒนาประเทศโดยรวมให้ดีขึ้นเพื่อให้ได้รับเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง และเชื่อว่าแม้จะได้ผู้ปกครองที่ไม่ดีในช่วงเริ่มต้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปประชาชนส่วนใหญ่จะเรียนรู้จากความผิดพลาดและจะค่อยๆ พัฒนาการเลือกผู้ปกครองไปพร้อมๆ กับผู้ที่จะมาเสนอตนเองเป็นผู้ปกครองก็ต้องพัฒนาตนเองและกลุ่มของตน จนทำให้ในที่สุดประเทศจะได้ผู้ปกครองที่ดีได้ รวมถึงเชื่อว่าหากประเทศขึ้นอยู่กับคนเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งประเทศจะมีความเสี่ยงมากเกินไป

จริงอยู่ที่ระบอบการปกครองแบบอำนาจนิยมอาจมีข้อดีในบางด้าน เช่น ผู้นำหรือกลุ่มผู้นำสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว การสามารถรักษาเสถียรภาพทางการเมืองได้ดีกว่าโดยเฉพาะในประเทศที่มีความแตกแยกทางการเมืองสูงหรือมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมมาก การสามารถดำเนินนโยบายระยะยาวได้โดยไม่ถูกขัดขวางจากการเปลี่ยนรัฐบาล หรือผลกระทบจากความนิยมในระยะสั้น การสามารถควบคุมปัญหาที่ซับซ้อน เช่น อาชญากรรม การทุจริต หรือการก่อการร้าย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสามารถผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงเริ่มต้นได้อย่างรวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม แม้ระบอบอำนาจนิยมจะมีข้อดีดังกล่าว แต่ก็เป็นข้อดีที่แขวนอยู่บนเส้นด้ายเพราะเงื่อนไขที่จะประสบความสำเร็จตามที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นขึ้นอยู่กับตัวของผู้นำที่ต้องเป็นคนที่มีความสมบูรณ์ในด้านบวกของความเป็นมนุษย์ที่ค่อนข้างครบถ้วนและต้องมีความสมบูรณ์ดังกล่าวนั้นอยู่ตลอดเวลา หากผู้นำไม่สามารถรักษาคูณสมบัติดังกล่าวไว้ได้และหันไปใช้อำนาจในทางที่ผิด หรือแม้แต่นำคนเดิมต้องหายไปแล้วผู้นำใหม่ที่ไม่ได้สมบูรณ์เหมือนกับผู้นำคนเดิมขึ้นมาใช้อำนาจแทน สถานการณ์อาจจะกลายเป็นตรงกัน

ข้ามทันที และประเทศที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจนี้มีแต่จะพัฒนาช้าลงหรือแม้แต่ตกต่ำลงอย่างต่อเนื่อง ประเทศจึงตกอยู่ในความเสี่ยงตลอดเวลาถ้าถูกปกครองด้วยระบอบอำนาจนิยมแม้ว่าจะได้ผู้นำที่ดีในขณะนั้นก็ตาม

ในทางตรงกันข้าม ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาผู้นำคนเดียว ถ้าผู้นำไม่สามารถทำงานได้ดี ประชาชนสามารถเลือกผู้นำใหม่ได้ แม้การเลือกผู้นำในระบอบประชาธิปไตยอาจไม่สมบูรณ์ในครั้งแรก แต่การที่ประชาชนมีสิทธิในการเลือกผู้ปกครองใหม่ช่วยให้การพัฒนาทางการเมืองและสังคมเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ การตรวจสอบจากหลายฝ่ายช่วยป้องกันการใช้อำนาจอย่างไม่โปร่งใสและช่วยให้ผู้นำต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ในระบอบประชาธิปไตย ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากผู้นำ ซึ่งการที่ประชาชนสามารถวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองคือปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้อย่างมาก

นอกจากเหตุผลด้านหลักการดังกล่าวข้างต้นแล้ว อีกเหตุผลหนึ่งที่สำคัญมากก็คือ การที่ธรรมชาติของมนุษย์มีความหลากหลายทางความคิด หากประเทศปกครองด้วยระบอบอำนาจนิยม ประชาชนจำนวนมากจะรู้สึกถูกกดขี่หรือถูกละเลยเนื่องจากระบอบอำนาจนิยมจำกัดความคิดเห็นที่แตกต่างและนำไปสู่ความตึงเครียดของสังคมที่มากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่ม ทุกความคิดเห็นสามารถแสดงออกและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ผ่านการเลือกตั้ง การประชุม การรณรงค์ หรือการแสดงออกในพื้นที่สาธารณะหากคนกลุ่มใดไม่ได้รับการตอบสนองในวันนี้ พวกเขายังมีโอกาสรณรงค์เพื่อให้คนส่วนใหญ่ยอมรับความเห็นของเขาในวันหน้าแทนที่จะต้องใช้วิธีเรียกร้องและทำให้เกิดการแตกแยกอย่างไม่รู้จบสิ้น

กระบวนการดังกล่าวทำให้ประชาชนทุกกลุ่มรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศ การมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองหรือการตัดสินใจช่วยสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ (sense of ownership) ซึ่งส่งเสริมความสามัคคีในสังคม เพราะเมื่อทุกคนรู้สึกถึงความเห็นของตนได้รับการเคารพและมีโอกาสนำเสนอความคิด คนในสังคมจะมีแรงจูงใจในการสนับสนุนและช่วยเหลือกันในการพัฒนาประเทศมากกว่าการถูกสั่งการจากกลุ่มอำนาจเพียงกลุ่มเดียว

ผมมักจะได้ยินอยู่เสมอจากคนรอบตัวจำนวนมากว่า ประเทศไทยไม่พร้อมสำหรับประชาธิปไตย เมื่อได้ยินแบบนี้ ผมก็มักจะถามต่อว่าทำไมคำตอบที่แทบจะเหมือนกันจากทุกคนที่บอกแบบนี้คือ เพราะนักการเมืองโกงและประชาชนไม่พร้อมสำหรับการเป็นประชาธิปไตย นี่คือสาเหตุสำคัญที่ถูกนำมาอ้างในการทำรัฐประหารทุกครั้ง และทุกครั้งที่มีการทำรัฐประหาร เราก็จะเห็นประชาชนจำนวนหนึ่ง มาก น้อย ตามสถานการณ์ในขณะนั้นๆ ออกมาแสดงความยินดีและชื่นชมคณะรัฐประหาร

คำถามคือ นักการเมืองโกงจริงหรือ ถ้าจริงแล้วทำไมถึงโกง และคณะผู้ปกครองที่รัฐประหารเข้ามาไม่โกงจริงหรือ

สำหรับคำถามที่ว่า นักการเมืองโกงจริงหรือ แล้วคณะผู้ปกครองที่รัฐประหารเข้ามาไม่โกงจริงหรือ

หลักฐานเชิงประจักษ์บอกเราได้ว่า จำนวนนักการเมืองที่ถูกกล่าวหาโดยคณะรัฐประหารและถูกศาลตัดสินว่าโกงนั้นมีน้อยมากและนับจำนวนได้แต่ถึงอย่างนั้น คนจำนวนหนึ่งที่ไม่ชอบประชาธิปไตยก็ยังเชื่อว่า นักการเมืองโกง

หลักฐานเชิงประจักษ์เช่นกัน บอกเราว่า แม้จะเห็นอยู่ว่านายทหารจำนวนมากร่ำรวยโดยไม่มีที่มาที่ไปของเงิน ไม่สามารถตอบคำถามสังคมได้ว่าความ

ร่ำรวยมาจากไหนทั้งๆ ที่เงินเดือนข้าราชการทหารไม่สามารถสร้างความมั่งคั่งได้เท่าที่มีอยู่อย่างแน่นนอน แต่คนกลุ่มเดียวกันก็ยังเชื่อว่า ทหารไม่โกง

ด้วยเหตุนี้การตีตราว่าใครโกง และใครไม่โกง จึงมาจากความเชื่อในข้อมูลที่ได้รับมากกว่าการเห็นในข้อเท็จจริง และหากยังถกเถียงกันไปคำตอบที่ได้คงมีหลากหลายเถียงกันไม่จบไม่สิ้น เพราะประเด็นเรื่องการโกงไม่โกงนั้นก็มีทั้งคนเห็นด้วยและคนไม่เห็นด้วยจำนวนมาก หรือแม้แต่เห็นชัดๆ ว่ามีไม่ปกติเพราะหลักฐานชัดเจน เช่น กรณียืมนาฬิกาจากเพื่อน แต่ฝังที่สนับสนุนจำนวนมากก็เลือกไม่ออกมาและวางเฉยกับเรื่องดังกล่าวไป การกล่าวหากันไปมาว่าอีกฝั่งหนึ่งโกง ส่วนใหญ่จึงเป็นความรู้สึกมากกว่าข้อเท็จจริง และเป็นข้ออ้างคลาสสิกที่ถูกนำมาใช้ในการทำรัฐประหาร

ด้วยเหตุนี้ หากเราจะใช้ความพยายามจำนวนมาก สร้างกฎระเบียบและบทลงโทษจำนวนมากเพื่อป้องกันการโกง เราก็คงไม่สามารถหยุดยั้งความรู้สึกว่านักการเมืองโกงได้ ระบบที่ดีจึงไม่ใช่การออกกฎอย่างละเอียดยิบเพื่อป้องกันการโกง แต่ระบบที่ดีคือระบบที่ไม่ต้องยุ่งยากแต่ใช้ธรรมชาติของคนที่จะเลือกสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเขาในการทำให้เขา “ตัดสินใจไม่โกง”

2.1.2 ต้องทำให้คนยอมรับความเห็นต่างและหาทางออกด้วยประชาธิปไตย ไม่ใช่อำนาจนิยม

ความเห็นต่างเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการเกิดขึ้นของมนุษย์เพราะมนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับประสบการณ์ ชีวิต ความเชื่อ และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน เราเติบโตในบริบทที่ไม่เหมือนกัน ทำให้แต่ละคนมีมุมมองที่ไม่ซ้ำกัน ความเห็นต่างคือสิ่งที่ทุกคนต้องพบเจอในชีวิตประจำวันอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ไม่ว่าจะเป็นในสังคมวงกว้าง ที่ทำงาน หรือแม้แต่ในครอบครัว เราจึงไม่มีทางเลยที่จะหลีกเลี่ยงความเห็นต่างได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม การมี

ความเห็นต่างจึงไม่ใช่ความผิดหรือสิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยง แต่มันคือสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล

ลองจินตนาการถึงโลกที่ทุกคนคิดเหมือนกัน เห็นพ้องต้องกันในทุกเรื่อง มันอาจดูสงบในระยะสั้น แต่จะขาดพลังสร้างสรรค์ที่มาจากการแลกเปลี่ยนมุมมอง หากเราปฏิเสธความเห็นต่าง เราอาจพลาดโอกาสที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่อาจทำให้เรามองโลกในมุมที่กว้างขึ้น

ความเห็นต่างมีบทบาทสำคัญในพัฒนาการของสังคมและมนุษยชาติ แนวคิดที่ยิ่งใหญ่หลายอย่างที่เปลี่ยนโลกมาจากการกล้าคิดต่างและตั้งคำถามกับความเชื่อเดิมๆ ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ การต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน การเปลี่ยนแปลงของสังคมไปในทางที่ดีขึ้น ล้วนเกิดจากการยอมรับและเคารพในความเห็นต่าง เห็นต่างจึงไม่ใช่สิ่งที่ต้องแก้ไข แต่มันคือส่วนหนึ่งของชีวิตที่ทำให้เรา ร่วมกันสร้างสังคมที่มีความหลากหลาย แข็งแกร่ง และก้าวหน้าได้อย่างแท้จริง

ในสังคมที่หลากหลายอย่างประเทศไทย เห็นต่างย่อมเกิดขึ้น เป็นการทั่วไปและอาจมากกว่าสังคมที่มีความหลากหลายน้อยกว่า บ่อยครั้งที่สังคมไทยมักมองว่าความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกันคือปัญหาหรืออุปสรรคที่ต้องแก้ไข แต่แท้จริงแล้ว เห็นต่างเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ความแตกต่างทางความคิด สถานะทางสังคม หรือมุมมองทางการเมือง ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ที่สามารถนำไปทำให้ประเทศนี้พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นได้ เป็นโอกาสในการสร้างสรรค์แนวทางใหม่ๆ เพื่อความก้าวหน้าของประเทศ

ตรงกันข้าม การไม่ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นย่อมนำมาซึ่งความขัดแย้ง และการพยายามใช้อำนาจบังคับให้ทุกคนคิดเหมือนกันมีแต่จะนำไปสู่ความแตกแยกที่ลึกซึ้งขึ้น การใช้วิธีการดังกล่าวไม่เพียงแต่ทำลายความสัมพันธ์

ระหว่างคนในสังคม แต่ยังขัดขวางกระบวนการสร้างความเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน

แต่ด้วยความที่ผู้นำทางการเมืองและผู้มีอำนาจทางการเมืองของไทยบางกลุ่มไม่ยอมรับความเห็นต่าง และไม่พยายามหาทางออกของความเห็นต่างด้วยวิธีประชาธิปไตย สังคมไทยจึงติดกับดักการทำรัฐประหารมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นประเทศที่มีการทำรัฐประหารมากที่สุดในโลกและกลายเป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาประเทศที่ทำให้ประเทศที่เคยมีการเติบโตทางเศรษฐกิจลำดับต้นๆ ของโลก กลายเป็นประเทศที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจลำดับหลังที่สุดในอาเซียน (ณ ปี 2567) ยกเว้นเมียนมาซึ่งมีสงครามการเมือง

มนุษย์ในช่วงเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบันได้ผ่านการลองผิดลองถูกเพื่อบริหารจัดการความเห็นต่างไม่ให้เป็นความขัดแย้งในหลากหลายวิธี และก็พบว่าวิธีหนึ่งที่สามารถบริหารจัดการความเห็นต่างได้อย่างดีมากที่สุดคือกระบวนการทางประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้มีการสนทนาในประเด็นที่เห็นต่างอย่างเปิดใจ รับฟังอย่างเข้าใจ และแสวงหาฉันทามติร่วมกันอย่างสันติ แม้ว่าอาจต้องใช้เวลาและความอดทน แต่กระบวนการนี้ทำให้ทุกเสียงได้รับการพิจารณา และทุกกลุ่มสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การยอมรับความเห็นต่างไม่ใช่การยอมแพ้ แต่คือการยอมรับว่าทุกคนล้วนมีคุณค่าและสิทธิที่จะคิดต่าง

หากเรามองเห็นพลังของความคิดที่หลากหลายและเลือกแก้ปัญหาด้วยวิธีประชาธิปไตย แทนที่จะใช้อำนาจนิยม ความขัดแย้งจะกลายเป็นพลังสร้างสรรค์ที่ช่วยพัฒนาสังคมให้ก้าวไปข้างหน้าในทิศทางที่ทุกคนมีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงเริ่มต้นจากตัวเราแต่ละคน เพียงแค่เรา ยอมรับฟัง เปิดใจให้ความเห็นต่าง และหาทางออกร่วมกันด้วยฉันทามติ เราก็สามารถสร้างสังคมที่มั่นคง ยั่งยืน และเป็นธรรมได้ในระยะยาว

โจทย์ที่สำคัญ คือ ทำอย่างไรให้ประชาชนส่วนใหญ่และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำทางการเมืองและการทหาร ยอมรับความเห็นต่าง ที่จริง ถ้าจะให้ได้ผลดีที่สุดคือต้องฝึกตั้งแต่เด็ก แต่ถ้ารอแบบนั้น คงอีกหลายสิบปีที่ประเทศจะพ้นกับดักการปฏิวัติรัฐประหารและการปกครองแบบอำนาจนิยม แนวทางที่เป็นไปได้มากที่สุดที่พอจะคิดออกตอนนี้คือการทำให้ประชาชนจำนวนมากค่อยๆ เปลี่ยนตัวเองจนการรับฟังความเห็นต่าง กลายเป็นวิถีปฏิบัติตามปกติ (norm) ของคนส่วนใหญ่ เพื่อเป็นการตั้งต้น สำหรับการอภิปรายที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง จะขอยกแนวทางที่เป็นไปได้ดังนี้

- จัดกิจกรรมให้ประชาชนได้เรียนรู้ที่จะฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยไม่ตัดสินทันที เช่น การจัด workshop หรือการเสวนาที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายแสดงความเห็น โดยอาจเลียนแบบแนวทางการจัดในอดีตเช่นการอบรมลูกเสือชาวบ้านในช่วงปี พ.ศ. 2519 – 2523 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศต้องต่อสู้กันทางความคิดระหว่างผู้ปกครองและนักศึกษาที่หนีเข้าป่า แต่ในครั้งนี้ เน้นไปที่การปรับทัศนคติเรื่องการรับฟังและเคารพความเห็นต่าง รวมถึงกระบวนการในการหาทางออกและข้อสรุปเมื่อเกิดความเห็นต่าง ซึ่งรัฐบาลสามารถจัดให้มีในระดับชุมชนได้พร้อมกันทั่วประเทศเหมือนเมื่อครั้งการจัดกิจกรรมลูกเสือชาวบ้านที่ผู้นำทางการเมืองให้ความสำคัญอย่างจริงจัง โดยมีเนื้อหาที่สำคัญประกอบด้วย การฝึกคิดอย่างมีเหตุมีผลและเข้าใจความรู้สึกของคนอื่น การทำงานร่วมกับผู้ที่มีมุมมองและพื้นฐานที่แตกต่างกัน การฝึกตั้งคำถามอย่าง

สุขภาพและวิพากษ์วิจารณ์ได้โดยไม่ต้องก่อให้เกิดความขัดแย้ง การฝึกให้ผู้คนมีความสามารถในการวิเคราะห์ข่าวและแหล่งข้อมูลโดยไม่ลำเอียง (bias) เป็นต้น

- ผลิตรายการโทรทัศน์หรือสื่อออนไลน์ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของความหลากหลายและการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์

- จัดให้มีพื้นที่ปลอดภัย (safe spaces) สำหรับการแสดงความคิดเห็น เช่น การประชุมชุมชนที่เปิดโอกาสให้ทุกคนพูดในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีการดูถูกหรือข่มขู่ สร้างชุมชนออนไลน์ที่ผู้คนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้โดยไม่มีการโจมตีส่วนตัว เป็นต้น

- สร้างผู้นำระดับชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ในการยอมรับความหลากหลาย และสามารถนำแนวคิดนี้ไปขยายในชุมชนของตน

โดยการดำเนินการจะต้องทำให้ครอบคลุมและทำซ้ำเพื่อให้เกิดการปลูกฝังและเพิ่มผลสัมฤทธิ์ให้กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอันจะนำไปสู่พลังมวลชนที่ร่วมกันขับเคลื่อนและผลักดันไปยังโจทย์ที่ใหญ่มากขึ้นคือ จะทำอย่างไร ให้ผู้มีอำนาจที่แท้จริงในปัจจุบันยอมรับความเห็นต่างและผลักดันประเทศให้เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์

2.1.3 เมื่อเป็นประชาธิปไตยเต็มใบโดยไม่มีเผด็จการแฝงแล้วพรรคการเมืองต้องมีสองฝั่งในทั้งสองแกน เพื่อให้ทุกคนมีที่ยืนของตัวเอง

ก่อนการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2566 เวลาคนส่วนใหญ่หรือสื่อมวลชนพูดถึงอุดมการณ์ของพรรคการเมือง มักจะแบ่งฝ่ายกันเพียงมิติเดียว โดยแบ่งเป็นพรรคฝ่ายขวาหรือพรรคฝ่ายซ้าย และมักจะเรียกพรรคฝ่ายขวาว่าพรรคอนุรักษ์นิยม และเรียกพรรคฝ่ายซ้ายว่าพรรคประชาธิปไตย โดยมีฝั่งอนุรักษนิยมประกอบด้วย รวมไทยสร้างชาติ พลังประชารัฐ ประชาธิปัตย์ และ ภูมิใจไทย แล้วมีฝั่งประชาธิปไตยประกอบด้วย เพือไทย ก้าวไกล และฝ่ายค้านอื่นๆ ซึ่งเป็น

มุมมองที่หยาบเกินไป เพราะหากยึดถือตาม 3 เสาหลักเชิงสถาบันของคำว่า nation คือ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เราก็ควรกระจายมุมมองจากมิติเดียวออกเป็น 3 มิติ คือ มิติด้านการเมือง มิติด้านเศรษฐกิจ และ มิติด้านสังคม โดยมิติด้านการเมืองแบ่งเป็น อำนาจนิยมและประชาธิปไตย (สุดขั้วของอำนาจนิยมคือ fascist สุดขั้วของฝั่งประชาธิปไตยคือ anarchy) ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ส่วนมิติด้านเศรษฐกิจก็แบ่งเป็น ทุนนิยมและสังคมนิยม (สุดขั้วของสังคมนิยมคือคอมมิวนิสต์) และมิติด้านสังคมแบ่งเป็น อนุรักษนิยมและเสรีนิยม ดังนี้

1) มิติด้านเศรษฐกิจ ต้องมีทุนนิยมและสังคมนิยม

ทุนนิยม คำว่าทุนนิยมในสังคมไทยถูกกระบายสีให้ดูเป็นคำที่ติดลบ เป็นระบบที่คนรวยเอาเปรียบคนจน แต่ในความเป็นจริง คำว่าทุนนิยมเป็นคำที่แปลจากภาษาอังกฤษว่า capitalist ซึ่งหมายถึงระบบเศรษฐกิจที่เอกชนเป็นเจ้าของทรัพย์สินและใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์โดยมีผลประโยชน์ของตนเองเป็นตัวขับเคลื่อน และมีอุปสงค์และอุปทานรวมของตลาดเป็นตัวกำหนดราคา ในตลาดอย่างอิสระ โดยเชื่อว่าแรงขับเคลื่อนระหว่างกันของอุปสงค์และอุปทานนำไปสู่การตอบสนองความต้องการที่ดีที่สุดของสังคม ทำให้ระบบเศรษฐกิจเกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การแข่งขันยังนำไปสู่การคิดค้นนวัตกรรมที่นำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของส่วนรวมได้ ทุนนิยมจึงเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับกลไกตลาดเสรีมากกว่าการเข้าไปแทรกแซงโดยรัฐ

สังคมนิยม (socialist) คือระบบเศรษฐกิจที่ไม่เชื่อว่าตลาดมีประสิทธิภาพโดยธรรมชาติ และเชื่อว่าหากปล่อยให้กลไกตลาดทำงานโดยรัฐไม่เข้าไปเกี่ยวข้องจะเกิด “ชัยชนะของผู้ที่มีทรัพยากรมาก” และ “กีดกันผู้ด้อยโอกาส” ผลคือความเหลื่อมล้ำจะทวีคูณ ไม่สอดคล้องกับค่านิยมเรื่องความเป็นธรรมและการเข้าถึงโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน และยังเชื่อว่าการมุ่ง

แสวงหากำไรเพียงอย่างเดียวอาจนำไปสู่การลดต้นทุนที่กระทบคุณภาพชีวิตของแรงงานหรือผู้บริโภค และมักละเลยต้นทุนทางสังคมกับสิ่งแวดล้อมที่ตลาดมิได้คำนึงถึง

ด้วยหลักการดังกล่าว สังคมนิยมจึงเห็นว่า รัฐบาลควรเข้าไปมีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากรและการผลิต เพื่อให้การจัดสรรสินค้าและบริการตอบโจทยความต้องการของสังคมโดยรวมแทนการให้กลไกตลาดทำงานเพียงลำพัง ในระบบสังคมนิยม รัฐหรือชุมชนจะเป็นผู้กำหนดทิศทางการผลิตและการกระจายสินค้าผ่านการวางแผนแบบรวมศูนย์โดยมีแรงจูงใจหลักเปลี่ยนจากการแสวงหากำไรส่วนตัว มาเป็นการสร้างสวัสดิการสังคมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

หากพิจารณาจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันจะพบว่า แทบไม่มีประเทศใดเลยในโลกที่เป็นทุนนิยม 100% และในทำนองเดียวกัน แทบไม่มีประเทศใดเลยในโลกที่เป็นสังคมนิยม 100% แต่ละประเทศล้วนมีดีกรีของความเป็ทุนนิยมผสมกับสังคมนิยมด้วยกันทั้งสิ้น ต่างกันเพียงแค่ประเทศใดจะมีความเป็นสังคมนิยมมากและทุนนิยมน้อย หรือประเทศใดมีความเป็นสังคมนิยมน้อยและทุนนิยมมาก โดยดูจากการที่ภาครัฐเข้าไปแทรกแซงในระบบเศรษฐกิจมากน้อยเพียงใด มีการวางแผนเศรษฐกิจจากส่วนกลางมากน้อยเพียงใด

2) มิติด้านสังคม ต้องมีอนุรักษ์นิยมและเสรีนิยม

อนุรักษ์นิยม (conservative) ชื่นชอบและเชื่อมั่นในธรรมเนียมปฏิบัติ การมีลำดับชั้นในสังคม (hierarchy) และวัฒนธรรมประเพณีของสังคมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ยึดมั่นในระเบียบสังคมและค่านิยมแบบดั้งเดิม สนับสนุนบทบาทของศาสนาในที่สาธารณะ ไม่สนับสนุนการแต่งงานของเพศเดียวกัน ให้ความสำคัญกับคนเชื้อชาติเดียวกันมากกว่าผู้อพยพหรือต่างชาติที่เห็นว่าด้อยกว่าหรือไม่ได้รับการยอมรับที่เข้ามาอยู่ในประเทศ

เสรีนิยม (liberal) ชื่นชอบและเชื่อมั่นในความเป็นอิสระทางความคิด คตินิยม วิธีการใช้ชีวิตที่เป็นอิสระ ไม่มีลำดับชั้นในสังคม เน้นความเท่าเทียม เปิดกว้างทางความหลากหลาย คุ่มครองสิทธิ LGBTQ+ สนับสนุนสิทธิการทำแท้ง และยอมรับผู้อุปถัมภ์

หลังจากได้กรอบแนวคิดนี้ ผมก็ทดลองมองไปที่พรรคหลักๆ ที่เข้าแข่งขันกันในการเลือกตั้งปี 2566 แล้วลองใส่ค่านิยมในด้านต่างๆ 3 ด้านของแต่ละพรรคลงไปตามมุมมองและการรับรู้จากทั้งมุมมองของตนเองและทดลองสอบถามจากคนใกล้เคียงและผู้ที่เกี่ยวข้องฟังบรรยายจากผมได้ผลดังตารางด้านล่าง

มิติด้านการเมือง

พรรค ¹	Politic (authoritarian/democratic)	เหตุผล
รทสช	Authoritarianism	ประชาชนที่สนับสนุนพรรคมองว่า นักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งมักจะเข้ามาโกงกิน ไม่ควรให้อำนาจการปกครองตกอยู่ในกลุ่มนักการเมืองเหล่านั้น (เดิมประชาชนกลุ่มนี้สนับสนุน ปชป.)
พปชร	Power-centric	มีแนวโน้มร่วมรัฐบาลกับทุกขั้วเพื่อรักษาฐานอำนาจของตน ไม่เห็นอุดมการณ์ใดชัดเจน
ปชป	Authoritarian tendency	เหมือน รทสช. แม้ว่าจะพยายามประกาศต่อสาธารณะว่ายึดมั่นในระบอบรัฐสภา

¹ รทสช = รวมไทยสร้างชาติ พปชร = พลังประชารัฐ ปชป = ประชาธิปัตย์ ภท = ภูมิใจไทย พท = เพื่อไทย กก = ก้าวไกล (ปัจจุบันคือพรรคประชาชน)

พรรค ¹	Politic (authoritarian/democratic)	เหตุผล
		แต่ก็เห็นการสนับสนุนการเดินขบวนเพื่อขับไล่รัฐบาลหลายครั้ง รวมถึงมีประวัติสนับสนุนการปฏิวัติเพื่อให้ตนเองขึ้นมาเป็นรัฐบาลบ่อยครั้ง
ภท	Power-centric	มีแนวโน้มร่วมรัฐบาลกับทุกพรรคที่อำนาจชนชั้นนายอมรับเพื่อรักษาสถานอำนาจของตน ไม่เห็นอุดมการณ์ชัดเจน
พท	Democratic	ถูกปฏิวัติมาหลายครั้งแม้จะชนะการเลือกตั้ง แต่ก็ยังยึดแนวทางการได้อำนาจจากการเลือกตั้ง
กก	Democratic	มีความชัดเจนมากที่สุดว่าต้องการเปลี่ยนแปลงการเมืองเดิมของประเทศและรัฐธรรมนูญให้มีความเป็นประชาธิปไตยเหมือนประเทศที่พัฒนาแล้ว รวมถึงลดบทบาทการปกครองของรัฐบาลกลางและกระจายอำนาจให้กับรัฐบาลท้องถิ่น

มิติด้านเศรษฐกิจ

พรรค	Economic (capitalism/socialism)	เหตุผล
รทสช	ไม่ชัดเจน	นโยบายเศรษฐกิจไม่ชัดเจนหรือไม่ครอบคลุม

พรรค	Economic (capitalism/socialism)	เหตุผล
พปชร	ไม่ชัดเจน	นโยบายเศรษฐกิจไม่ชัดเจนหรือไม่ครอบคลุม
ปชป	เอียงไปทาง socialism	มีแนวคิดรัฐสวัสดิการอ่อนๆ เป็นผู้ริเริ่มโครงการที่เกี่ยวกับรายได้ขั้นต่ำ เช่น เบี้ยผู้สูงอายุ ประกันรายได้เกษตรกร
ภท	ไม่ชัดเจน	นโยบายเศรษฐกิจไม่ชัดเจนหรือไม่ครอบคลุม
พท	เอียงไปทาง socialism	นโยบายส่วนใหญ่เน้นไปที่การเข้าไปมีบทบาทในการจัดการเศรษฐกิจโดยรัฐ
กก	เอียงไปทาง socialism ค่อนข้างมาก	มีความชัดเจนมากที่สุดว่าต้องการลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มการเก็บภาษีคนรวย เก็บภาษีจากการขายหุ้น และสนับสนุนการเป็นรัฐสวัสดิการ

มิติด้านสังคม

พรรค	Social/Culture (conservative/liberal)	เหตุผล
รทสช	อนุรักษนิยมแบบ ชนชั้นนำ	เชื่อในเรื่องชนชั้นทางวัฒนธรรมและชนบทนิยมประเพณี ให้ความสำคัญกับลำดับชั้นทางสังคมและธรรมเนียมปฏิบัติ และเชื่อว่าแนวคิดดังกล่าวคือระเบียบอันดีของสังคม

พรรค	Social/Culture (conservative/liberal)	เหตุผล
พปชร	อนุรักษนิยมปานกลาง	เชื่อในเรื่องชนชั้นทางวัฒนธรรมและ ชนบทรรมนิยมประเพณี แต่ไม่ต่อต้านการ เปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง เพียงแต่ต้องไม่ กระทบกับโครงสร้างหลัก
ปชป	อนุรักษนิยมแบบ ชนชั้นนำ	แม้พรรคจะประกาศตัวว่าเป็นเสรีนิยม ประชาธิปไตย แต่การแสดงออกคล้าย รทสช. และมีระดับความเข้มข้นน้อยกว่า ในทางปฏิบัติ อดีต สส. และผู้สนับสนุน พรรค รทสช. หลายคนย้ายไปจาก ปชป. และ บางส่วนก็ย้ายกลับ ปชป.
ภท	อนุรักษนิยมปานกลาง	เหมือน พปชร.
พท	ไม่ชัดเจน	ยังเชื่อในเรื่องชนชั้นทางสังคม แต่ส่งเสริม สิทธิสตรีและสิทธิในการเลือกเพศ การ แสดงออกด้านสิทธิมนุษยชน และความ หลากหลายทางวัฒนธรรม
กก	เสรีนิยม	เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเท่ากัน ไม่แบ่งแยกชน ชั้นวรรณะ เพศ ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่ค่อยให้ ความสำคัญต่อธรรมเนียมปฏิบัติ

การจัดกลุ่มการเมืองดังที่แสดงในตารางนี้ แม้ปัจจุบัน (กลางปี 2568) การแบ่งฝักฝ่ายจะมีการเปลี่ยนแปลงไปหลังเลือกตั้ง แต่หากพิจารณาถึง ค่านิยมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ของพรรคต่างๆ แล้ว จะยังคงเดิม

เกือบทั้งหมด เพียงแต่การแสดงออกหลังการจัดตั้งรัฐบาลและการรับหน้าที่ฝ่าย
ค้านที่ถูกกดดันจากกลุ่มอำนาจเดิมจะมีวิธีการที่แตกต่างไปจากก่อนการเลือกตั้ง

จากตาราง จะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองในไทยมีการกระจายตัวใน
มิติการเมืองอย่างชัดเจน โดยบางพรรคแสดงออกอย่างตรงไปตรงมาว่าให้การ
สนับสนุนแนวคิดแบบอำนาจนิยม ขณะที่บางพรรคแม้จะอ้างความเป็น
ประชาธิปไตยแต่ก็มีพฤติกรรมที่แสดงถึงความคลุมเครือในจุดยืน และยังมีพรรค
ที่เน้นการเข้าร่วมรัฐบาลโดยไม่ยึดหลักการใดอย่างมั่นคง ในขณะที่ก็มีพรรคที่มี
จุดยืนชัดเจนว่าต้องการผลักดันการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยเต็มรูปแบบและให้
ความสำคัญกับการกระจายอำนาจในระดับลึก เช่น การส่งเสริมรัฐบาลท้องถิ่น
หรือการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับรากหญ้าอย่างแท้จริง
อย่างไรก็ตาม พรรคทั้งหมดที่มีอยู่ยังคงมีการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์
เพียงแต่จะอยู่ในรูปแบบของการรวมศูนย์ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือรวมศูนย์ที่
กลุ่มบุคคล

อย่างไรก็ตาม การที่เรายังมีประชาชนที่สนับสนุนอำนาจนิยม
จำนวนมากอยู่ร่วมสมัยกับผู้สนับสนุนประชาธิปไตย เราจึงยังเห็นการต่อสู้กัน
ทางความคิดระหว่างประชาชนและกลุ่มชนชั้นนำที่ชื่นชอบในอำนาจนิยม กับ
ประชาชนและกลุ่มชนชั้นนำที่ชื่นชอบในประชาธิปไตย ที่นำไปสู่ความวุ่นวาย
ทางการเมืองและการปฏิวัติรัฐประหารเป็นระยะในประเทศนี้

ในมิติทางเศรษฐกิจ ยังไม่มีพรรคการเมืองไทยพรรคใดที่แสดง
จุดยืนอย่างชัดเจนในการสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีเต็มรูปแบบ
กล่าวคือ ยังไม่มีพรรคที่เน้นบทบาทของรัฐในฐานะผู้อำนวยความสะดวก
(facilitator) และผู้รักษาความเป็นธรรมในการแข่งขันแทนการแทรกแซงตลาด
หรือการจัดสรรทรัพยากรจากส่วนกลาง พรรคทั้งหมดที่มีนโยบายด้านเศรษฐกิจ
มักเอนเอียงไปในทางให้รัฐเป็นผู้จัดการหรือเป็นผู้สนับสนุนโดยตรงทั้งในรูปแบบ

ของสวัสดิการหรือการอุดหนุนเป็นรายกรณี ซึ่งแม้จะมีข้อดีในเชิงความเสมอภาค แต่ก็สะท้อนถึงการขาดพรรคการเมืองที่มีวิธีคิดแบบเศรษฐกิจเสรีนิยมที่เน้นการลดข้อจำกัดของตลาดเพื่อสร้างนวัตกรรม การแข่งขัน และประสิทธิภาพโดยรวม

ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ภาพรวมของพรรคการเมืองไทยยังเอนเอียงไปทางแนวคิดอนุรักษนิยมเป็นส่วนใหญ่ แม้บางพรรคจะแสดงออกถึงการเปิดกว้างมากขึ้น เช่น การสนับสนุนสิทธิสตรีหรือความหลากหลายทางเพศ แต่ก็ยังผสมผสานอยู่กับกรอบความคิดแบบลำดับขั้นทางวัฒนธรรม คงมีเพียงพรรคเดียวที่แสดงจุดยืนแบบ liberal ที่ชัดเจนทั้งในเชิงนโยบายหรือแนวปฏิบัติ

สำหรับสังคมที่เป็นประชาธิปไตยเต็มใบอย่างเช่นประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย การแบ่งแยกโดยมิติทางการเมืองนั้นไม่จำเป็นอีกต่อไปเพราะทุกพรรคล้วนนิยมในประชาธิปไตย แต่บ้านเราเนื่องจากประชาชนจำนวนมาก (แม้จะเป็นเสียงส่วนน้อย แต่จำนวนยังมาก) ยังไม่เชื่อในระบอบประชาธิปไตย จึงยังต้องมีการแบ่งฝั่งในมิติของการเมืองอยู่ ซึ่งกรณีของประเทศที่การเมืองเป็นประชาธิปไตยเต็มรูปแบบอย่างเช่น สหรัฐอเมริกา (ก่อนยุคทรัมป์) และอังกฤษ เราอาจแบ่งพรรคต่างๆ ลงในตารางได้โดยไม่ต้องมีมิติ politic มาเกี่ยวข้อง ก็อาจจะได้ผลง่ายๆ ตามตาราง

พรรคการเมือง	ด้านเศรษฐกิจ (economic)	ด้านสังคม (social/culture)
Republican (US)	capitalism (ก่อนยุคทรัมป์)	conservative
Democrat (US)	capitalism + socialism	liberal
Conservative (UK)	capitalism	conservative
Labor (UK)	socialism (ก่อนยุคโทนี แบลร์)	liberal

อย่างไรก็ตาม ในโลกความเป็นจริง ประชาชนแบ่งเป็นหลายกลุ่ม ความคิดและหลากหลาย ผสมผสาน ไม่ได้มีรูปแบบที่แน่นอนว่า ถ้าสนับสนุนทุนนิยมแล้วต้องเป็นอนุรักษนิยมด้วย ทำให้ระบบการเมืองของประเทศพัฒนาเหล่านี้ล้วนมีพรรคการเมืองที่ตอบสนองคนทุกกลุ่ม โดยหากแบ่งตามมิติเศรษฐกิจและสังคม จะมีพรรคการเมืองอยู่ในแต่ละเขตการเมืองเพื่อรองรับประชาชนแต่ละกลุ่ม ดังตัวอย่างของ 4 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี ดังนี้

สหรัฐอเมริกา

	ทุนนิยม	สังคมนิยม
อนุรักษนิยม	Republican Party (GOP) – สนับสนุนตลาดเสรี รัฐแทรกแซงจำกัด เน้นค่านิยมครอบครัวและชาติ	(ไม่มีพรรคหลักที่เป็น conservative socialist ชัดเจน)
เสรีนิยม	- Democrat Party – สนับสนุนตลาดควบคุมไปกับรัฐสวัสดิการ สังคม ปรับมาตรการภาษีเพื่อความเป็นธรรม - Libertarian Party – เสรีภาพเต็มรูปแบบทั้งเศรษฐกิจและสังคม รัฐเข้าแทรกแซงน้อยที่สุด	- Green Party – เน้นรัฐสวัสดิการ พลังงานสะอาด และสิทธิเสรีภาพทางสังคม - Democratic Socialists of America (DSA) & Socialist Party USA – ส่งเสริมการควบคุมทรัพยากรโดยรัฐ/ประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำ และคุ้มครองสิทธิพื้นฐาน

อังกฤษ

	ทุนนิยม	สังคมนิยม
อนุรักษนิยม	Conservative Party – สนับสนุนตลาดเสรี รัฐแทรกแซงจำกัด ยึดมั่นในค่านิยมแบบดั้งเดิม	(ไม่มีพรรคหลักที่เป็น conservative socialist ชัดเจน)
เสรีนิยม	Liberal Democrats – เน้นเสรีภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและส่วนบุคคล	- Labour Party – สังคมนิยมประชาธิปไตย เน้นรัฐสวัสดิการเข้มข้น - Green Party – เน้นรัฐสวัสดิการ พลังงานสะอาด และความเท่าเทียมทางสังคม

ฝรั่งเศส

	ทุนนิยม	สังคมนิยม
อนุรักษนิยม	- Les Républicains (LR) – ชาตินิยม และสนับสนุนตลาดเสรี - Rassemblement National (RN) – ชาตินิยมขวาจัด สนับสนุนตลาดเสรี	(ไม่มีพรรคหลักที่เป็น conservative socialist ชัดเจน) บางส่วนของนโยบายพรรค RN ที่เน้นรัฐสวัสดิการเฉพาะสำหรับผู้ถือสัญชาติฝรั่งเศส
เสรีนิยม	La République En Marche! (LREM) – เศรษฐกิจตลาดเสรี ท่ามกลางสังคมเปิดกว้าง	Parti Socialiste (PS) – สังคมนิยมประชาธิปไตย เสริมรัฐสวัสดิการ

	ทุนนิยม	สังคมนิยม
	• MoDem (Mouvement Démocrate) – กลางขวา เสรีภาพส่วนบุคคลและเสรีทางเศรษฐกิจ	• La France Insoumise (LFI) – ซ้ายจัด ก้าวหน้าสังคมและเศรษฐกิจ • Europe Écologie Les Verts (EELV) – รักษาโลก ผนวกสังคมนิยมเชิงนโยบาย • Parti communiste français (PCF) – คอมมิวนิสต์ฝรั่งเศส มุ่งเน้นการเป็นเจ้าของร่วมและสวัสดิการสังคมแบบรากหญ้า

เยอรมนี

	ทุนนิยม	สังคมนิยม
อนุรักษนิยม	• CDU/CSU (Christian Democratic Union/Christian Social Union) ขวากลาง สนับสนุนตลาดเสรี รักษา ค่านิยมดั้งเดิม • AfD (Alternative for Germany) ชาตินิยมขวาจัด สนับสนุนตลาดเสรี รักษา ค่านิยมดั้งเดิม ไม่รับผู้อพยพ	(ไม่มีพรรคหลักที่เป็น conservative socialist ชัดเจน)

	ทุนนิยม	สังคมนิยม
เสรีนิยม	• FDP (Free Democratic Party) เศรษฐกิจเสรีเต็มรูปแบบ เน้นลดข้อจำกัดด้านรัฐสนับสนุนสิทธิปัจเจก	• SPD (Social Democratic Party) ซ้ายกลาง สนับสนุนตลาดแบบมีการควบคุม รัฐสวัสดิการและการคุ้มครองแรงงาน • Greens (Alliance 90/The Greens) ตลาดเสรีแบบยั่งยืน รัฐเข้าแทรกแซงเพื่อสร้างพลังงานสะอาดและนวัตกรรมสีเขียว สนับสนุนสิทธิพลเมือง ความเท่าเทียม และให้โอกาสแก่ผู้อพยพ • Die Linke ซ้ายจัด ผลักดันการ “เป็นเจ้าของร่วม” ของปัจจัยการผลิตและการวางแผนเศรษฐกิจในบางภาคส่วน

จะเห็นได้ว่าในประเทศที่พัฒนาแล้ว ประชาชนทุกกลุ่มจะมีที่ยืน (ยกเว้น conservative socialism เนื่องจากแนวทางเศรษฐกิจแบบ socialist ที่เน้นความเท่าเทียม ขัดกับแนวคิดแบบอนุรักษนิยมโดยธรรมชาติ จะมีเพียงพรรค RN ของฝรั่งเศสที่มีบางนโยบายเน้นเป็นรัฐสวัสดิการแบบเฉพาะกลุ่ม) โดยเฉพาะการเมืองในฝรั่งเศสและเยอรมนี ที่การกระจายตัวของความคิด

ประชาชนไปยังพรรคการเมืองต่างๆ จะมีมากกว่ากรณีของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เราจึงเห็นเสมอว่าการตั้งรัฐบาลของทั้งสองประเทศนี้ทำได้ยากกว่ากรณีของอังกฤษ (ไม่เทียบกับสหรัฐอเมริกาเนื่องจากเป็นระบบประธานาธิบดีเต็มรูปแบบ) และมักเป็นรัฐบาลผสมที่ต้องประสานประโยชน์และลดความเห็นต่างระหว่างพรรค แต่ข้อดีของทั้งสองประเทศคือ ประชาชนกลุ่มต่างๆ มีพรรคที่แทนเสียงของกลุ่มตนเองได้ชัดเจนกว่า จึงเกิดตัวเลือกหลากหลายและแรงกดดันจากฐานผู้สนับสนุนแต่ละกลุ่มกระจายตัวไปยังพรรคต่างๆ ลดความ “กดทับ” ของกลุ่มเสียงข้างน้อย และสร้างทางออกนโยบายให้หลากหลาย แทนที่จะรวมตัวกันในสองพรรคใหญ่เพียงคู่เดียวเหมือนอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

ในกรณีของประเทศไทย เกือบทุกพรรคยกเว้นก้าวไกล มีนโยบายทางสังคมเป็นแบบอนุรักษนิยม ส่วนเพื่อไทยไม่ชัดเจนในนโยบายด้านสังคม เพราะแม้จะบอกว่าเป็นเสรีนิยมแต่แนวทางปฏิบัติก็ยังเห็นแนวคิดแบบชนบถธรรมนิยมประเพณี ในขณะที่ไม่มีพรรคใดเลยที่มีแนวคิดเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีเต็มที่ดังเช่นพรรคในกลุ่มที่สนับสนุนทุนนิยมของประเทศตะวันตก ทุกพรรคล้วนมีความไม่ชัดเจนด้านนโยบายเศรษฐกิจ เพราะบางครั้งก็ส่งเสริมทุนนิยมแต่ก็เน้นการจัดการเศรษฐกิจโดยรัฐ บางพรรคแม้จะบอกว่าต่อต้านประชานิยมแต่เมื่อขึ้นมาเป็นรัฐบาลเองก็ใช้แนวทางที่ไม่ต่างจากประชานิยม ถ้าจะชัดเจนกว่าพรรคอื่นก็อาจจะเป็นก้าวไกลที่เน้นนโยบายเศรษฐกิจแบบรัฐสวัสดิการซึ่งเป็นสาระสำคัญของสังคมนิยม

ไทย

	ทุนนิยม	สังคมนิยม
อนุรักษนิยม		รทสช, พปชร, ภท, ปชป มีค่านิยมทางสังคมแบบอนุรักษนิยม แต่ชื่นชอบการจัดการเศรษฐกิจและกระจายรายได้โดยรัฐแม้จะไม่ชัดเจนในนโยบายเศรษฐกิจ พท มีค่านิยมทางสังคมแบบอนุรักษนิยมผสมเสรีนิยม และชื่นชอบการจัดการเศรษฐกิจและกระจายรายได้โดยรัฐ
เสรีนิยม	ไม่มีพรรคหลักที่เป็น liberal capitalist	กก สนับสนุนรัฐสวัสดิการ และการปรับภาษีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ส่งเสริมความเท่าเทียม

ความไม่ชัดเจนในอุดมการณ์ทางความคิดด้านเศรษฐกิจของหลายพรรคการเมืองและการขาดหายไปของพรรคการเมืองที่มีแนวคิดทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเต็มขั้นทำให้ประชาชนจำนวนมากทั้งที่เป็นฝั่งอนุรักษนิยมและฝั่งเสรีนิยมแต่สนับสนุนนโยบายเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีไม่มีที่ยืนสำหรับการแสดงออกทางการเมือง และนำไปสู่ความไม่พัฒนาในด้านนโยบายทางเศรษฐกิจเมื่อเทียบกับประเทศที่มีพรรคการเมืองที่มีกรอบแนวคิดที่ชัดเจน

2.1.4 พรรคการเมืองในฝัน

ในด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก จนถึงปัจจุบัน (กลางปี 2568) อาจกล่าวได้ว่ายังไม่มีพรรคการเมืองไหนในประเทศไทยที่มีการบริหารจัดการภายในเป็นแบบประชาธิปไตยจริงๆ เพื่อไทย ตัดสินใจสุดท้ายโดยคนๆ เดียว ภูมิใจไทย

ประชาธิปไตย รวมไทยสร้างชาติ กล้าธรรม พลังประชารัฐ ตัดสินใจสุดท้ายโดยคน 2 – 3 คน และมีอิทธิพลของกลุ่มทุนให้ต้องเกรงใจ ก้าวไกลหรือประชาชน ตัดสินใจสุดท้ายโดยผู้บริหารพรรคไม่กี่คน ไม่มีพรรคใดเลย ที่ใช้การโหวตของสมาชิกพรรคเป็นตัวตัดสินใจ

ในด้านอุดมการณ์ นอกจากก้าวไกลที่ดูใกล้เคียงที่สุดกับการมีอุดมการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่ชัดเจน ก็ยังไม่เห็นความชัดเจนจากพรรคอื่นเลย โดยเฉพาะนโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคม ว่าเอียงไปในทิศทางใด เช่น เพื่อไทย ก็มีนโยบายเศรษฐกิจที่เต็มไปด้วยนโยบายประชานิยม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมแต่ในขณะเดียวกันก็สนับสนุนนโยบายแบบทุนนิยมไปพร้อมๆ กัน ส่วนนโยบายด้านสังคมก็มีการส่งเสริม LGBTQ+ แต่ก็ต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางสังคมแบบไทย ซึ่งไม่ชัดเจนว่า จะเลือกแบบอนุรักษ์นิยมหรือเสรีนิยม

แม้แต่ก้าวไกลเอง ในทางเศรษฐกิจก็มีทั้งกลุ่มซ้ายและขวายู่ร่วมกัน กล่าวคือ บางกลุ่มก็นิยมระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่บางกลุ่มก็นิยมแบบสังคมนิยม ด้วยเหตุนี้ทำให้ประชาชนไทยจำนวนมากที่มีแนวคิดทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่อาจจะแตกต่างกันจากที่พรรคการเมืองในปัจจุบันนี้ ยังไม่มีที่ยืนทางความคิดสำหรับตนเอง การเข้าไปรวมตัวกันจึงเป็นการรวมแบบหลวมๆ และพร้อมที่จะแยกจากกันได้ตลอดเวลา

จึงเกิดคำถามว่า แล้วพรรคการเมืองในพื้นที่ประเทศนี้ควรมี ควรเป็นอย่างไร ซึ่งผมแบ่งคุณสมบัติที่ควรมีไว้เป็นสองด้าน คือด้านอุดมการณ์และด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกพรรค

1.) สมาชิกพรรคคือกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์เดียวกัน

การเมือง: ชอบอำนาจนิยม หรือ ประชาธิปไตย อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นอย่างเดียวกันทั้งพรรค

เศรษฐกิจ: ชอบทุนนิยม หรือ สังคมนิยม อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็น
 อย่างเดียวกันทั้งพรรค

สังคม: ชอบอนุรักษนิยม หรือ เสรีนิยม อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็น
 อย่างเดียวกันทั้งพรรค

ด้วยความชอบที่แตกต่างนี้ ทำให้อาจมีพรรคการเมืองจำนวน $2 \times 2 \times 2$ หรือ 8 พรรค ประกอบด้วย พรรคขวาจัดที่มีแนวคิดทางการเมือง
 เศรษฐกิจ สังคม เป็นแบบ อำนาจนิยม ทุนนิยม และอนุรักษนิยม ไปจนถึงพรรค
 ซ้ายจัด ที่มีแนวคิดเป็นประชาธิปไตย สังคมนิยม และเสรีนิยม รวมไปถึงพรรค
 ขวากลาง ที่มีแนวคิดประชาธิปไตย ทุนนิยม และอนุรักษนิยม และซ้ายกลาง ที่
 มีแนวคิด ประชาธิปไตย ทุนนิยม เสรีนิยม และเมื่อหักแนวทางที่ไม่ค่อยปรากฏ
 แม้ในประเทศใดในโลกออกไป อาจจะไม่เกิน 6 พรรค

	การเมือง	เศรษฐกิจ	สังคม	ตัวอย่าง ตปท.	ในประเทศไทย
ขวาจัด	อำนาจนิยม	ทุนนิยม	อนุรักษนิยม	พรรค คอมมิวนิสต์ จีน	ไม่มี
ขวากลาง	อำนาจนิยม	ทุนนิยม	เสรีนิยม	(ไม่ค่อยมี)	ไม่มี
อำนาจนิยม	อำนาจนิยม	สังคมนิยม	อนุรักษนิยม	พรรคแรงงาน เกาหลีเหนือ	พรรค ส่วนใหญ่
ซ้าย อำนาจนิยม	อำนาจนิยม	สังคมนิยม	เสรีนิยม	(ไม่ค่อยมี)	ไม่มี
ขวา ปชต.	ประชาธิปไตย	ทุนนิยม	อนุรักษนิยม	รีพับลิกัน USA	ไม่มี
ซ้ายกลาง ปชต.	ประชาธิปไตย	ทุนนิยม	เสรีนิยม	Libertarian USA	ไม่มี

	การเมือง	เศรษฐกิจ	สังคม	ตัวอย่าง ตปท.	ในประเทศไทย
	ประชาธิปไตย	ทุนนิยม/ สังคมนิยม	เสรีนิยม	เดโมแครต USA	เพื่อไทย
	ประชาธิปไตย	สังคมนิยม	อนุรักษนิยม	(ไม่ค่อยมี)	
ซ้ายจัด	ประชาธิปไตย	สังคมนิยม	เสรีนิยม	Green เยอรมนี	ก้าวไกล

การรวมตัวกันด้วยอุดมการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ทุกคนในพรรคมีเหมือนกันจะทำให้ไม่เกิดปัญหาพรรคแตก สส. ย้ายพรรค เพราะการรวมตัวแบบนี้เป็นการรวมตัวเพื่อสร้างกลุ่มการเมืองที่มีความคิดเดียวกัน ไม่ใช่การรวมตัวกันเพื่อให้ได้อำนาจการบริหาร ซึ่งในที่สุดจะแตกเพราะการรวมตัวแบบนี้จะมีคนที่ผิดหวังเพราะไม่ได้รับตำแหน่งบริหารตามที่หวัง จริงอยู่ในระยะยาวอาจมีคนบางคนเปลี่ยนอุดมการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคมได้ แต่จะไม่มากคนนักและไม่บ่อยนัก

2.) ไม่มีใครเป็นเจ้าของพรรค หรือเป็นผู้มีอิทธิพลในพรรคแบบผูกขาด การตัดสินใจในเรื่องสำคัญตามที่กำหนด เช่น การตัดสินใจที่อาจขัดต่ออุดมการณ์ทางการเมือง การเข้าร่วมรัฐบาล การโหวตรับร่างกฎหมายสำคัญอาจต้องขอความเห็นจากสมาชิกพรรค และโดยคุณสมบัติข้อนี้ ทำให้ข้อปฏิบัติต่างๆ ของพรรคจะต้องให้สิทธิสมาชิกพรรคทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

(1) หัวหน้าพรรคมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกพรรคทุกคน

(2) ผู้ที่ต้องการลงสมัคร สส. และท้องถิ่น ต้องผ่านการเลือกของสมาชิกพรรค

(3) ผู้ได้รับการเสนอชื่อเพื่อเป็นนายกรัฐมนตรีในช่วงการเลือกตั้งต้องมาจากการเลือกของสมาชิกพรรค และไม่ควรเป็นหัวหน้าพรรค เนื่องจาก

ต้องให้เวลากับการบริหารบ้านเมือง และปล่อยงานบริหารพรรคให้เป็นของหัวหน้าพรรค

(4) เปิดรับสมาชิกอย่างเปิดเผยและไม่เลือกปฏิบัติ

(5) มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ผู้บริหารไม่สามารถชี้นำสมาชิกได้ ทั้งในสภาและนอกสภา (ไม่ต้องกลัวเสียงแตก เนื่องจากสมาชิกทุกคนในพรรคมีอุดมการณ์เดียวกัน)

(6) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย

คุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้ของพรรคการเมือง จะช่วยลดปัญหา สส.ย้ายพรรค เพราะ สส.ทุกคนจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของพรรคร่วม และเป็นภาระที่ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนที่เป็นผู้เลือกให้เข้ามาเป็นผู้สมัครก่อนได้รับเลือก ไม่ใช่ได้รับเลือกจากกรรมการไม่กี่คน ซึ่งหากไม่พอใจกรรมการบริหารก็ไม่ต้องอยู่ เหมือนกับพนักงานบริษัทที่เริ่มต้นอยากเข้า แต่หากไม่พอใจผู้บริหารหรือเห็นช่องทางอื่นเป็นประโยชน์กับตนมากกว่าก็จะไป

2.1.5 ข้อเสียของประชาธิปไตย

แม้ประชาธิปไตยจะถูกยกย่องว่าเป็น “ระบอบที่ดี” แต่ในทางปฏิบัติก็ยังมีข้อจำกัดและข้อเสียหลายประการ เช่น

1.) การตัดสินใจทำได้ช้าโดยเฉพาะระบบรัฐสภา ยกเว้นเรื่องสำคัญที่ให้อำนาจผู้นำโดยตรง ที่เป็นเช่นนี้เพราะต้องผ่านขั้นตอนหารือ พิจารณา ลงมติ และประนีประนอมระหว่างหลายฝ่าย จึงยากที่จะออกมาตรการหรือกฎหมายได้ทันที ต่างจากระบอบอำนาจนิยมที่ผู้นำตัดสินใจได้รวดเร็ว

2.) นักการเมืองมักให้ความสำคัญกับนโยบายที่เห็นผลเร็วในช่วงสมัยดำรงตำแหน่งเพราะต้องการเสียงในการเลือกตั้งครั้งถัดไปมากกว่านโยบายระยะยาวที่อาจต้องใช้เวลาหลายรัฐบาลกว่าจะสำเร็จ และฝ่ายที่เป็นรัฐบาลมี

แนวโน้มทำนโยบายเอาใจประชาชนซึ่งอาจสร้างความเสียหายต่อโครงสร้างเศรษฐกิจในอนาคต

3.) แม้ว่าระบบจะเปิดให้ทุกคนสมัครรับเลือกตั้งและเป็นผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง แต่ในความเป็นจริง กลุ่มที่มีทรัพยากรสูง (การเงิน เครือข่ายทางสังคม) มักมีอิทธิพลมากกว่า และนำมาใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อสร้างคะแนนเสียงได้มากกว่า ทำให้เกิดการ “เลือกตั้งโดยไม่เท่าเทียม” และกลุ่มคนที่ได้รับเลือกตั้งอาจจะเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ไม่พึงประสงค์

4.) การต้องระดมทุนเพื่อใช้ในการแสวงหาคะแนนเสียงเพื่อให้ได้รับเลือกตั้ง แม้จะไม่ใช่เพื่อการซื้อเสียง แต่ก็จำเป็นต้องใช้เงินมากเพื่อการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการหาเสียง ความจำเป็นดังกล่าวอาจทำให้การหาแหล่งทุนอย่างรีบเร่งมีการดำเนินการอย่างไม่โปร่งใสที่ได้รับเลือกตั้งแล้วมีความจำเป็นต้องหาไปคืนและนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชัน

5.) พรรคการเมืองที่รู้จัก “เล่นกับความรู้สึก” ของประชาชนและเก่งในการสร้างกระแสจะได้เปรียบพรรคการเมืองอื่นแม้ว่านโยบายอาจด้อยกว่า ทำให้ประเทศอาจได้พรรคการเมืองและนักการเมืองที่พูดเก่งแต่ทำนโยบายหรือบริหารไม่เก่งมาเป็นผู้นำ

สำหรับข้อเสียที่ 1 นั้น เป็นข้อเสียที่อาจต้องยอมแลกระหว่างความรวดเร็วและความรอบคอบ เพราะหากต้องการความรอบคอบก็ต้องยอมสละความรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ครม. หรือ สภาฯ สามารถกำหนดกฎเพื่อสร้างความรวดเร็วของการตัดสินใจในบางเรื่องและบางสถานการณ์ที่เห็นว่าจำเป็นต้องใช้ความรวดเร็วในการตัดสินใจได้และสร้างการถ่วงดุลเพื่อมาตรวจสอบความโปร่งใสของการตัดสินใจในภายหลัง

อีกแนวทางหนึ่งที่ใช้ได้ผลดีคือตัวอย่างของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ที่จัดให้มีประชามติทุกครั้งในประเด็นที่ต้องตัดสินใจสำคัญเพื่อลดขั้นตอนการ

ถกเถียงในสภาที่ใช้เวลายืดเยื้อ ซึ่งเทคโนโลยีปัจจุบันทำให้สามารถทำได้ง่าย ด้วยต้นทุนไม่สูง นอกจากนี้ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมและตัดสินใจเองโดยตรง ยังช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการใช้วิธีการนี้จำเป็นต้องพัฒนาประชาชนส่วนใหญ่ให้เป็นผู้ตื่นรู้ มีความกระตือรือร้นในการค้นหาข้อมูล รับฟังความคิดเห็น และมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ ถึงข้อดี ข้อเสีย ที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจ

ส่วนข้อเสียข้อที่ 2 จะต้องสร้างเวทีสาธารณะให้กับนักการเมืองทั้งก่อนเลือกตั้งและหลังเลือกตั้งในการแสดงวิสัยทัศน์ อภิปราย ดีเบต เพื่อให้ประชาชนเห็นโทษของนโยบายระยะสั้นที่อาจส่งผลเสียในระยะยาว สร้างความมั่นใจสัญญาในการริเริ่มโครงการระยะยาวที่เป็นประโยชน์แม้จะไม่เห็นภาพในสมัยที่ดำรงตำแหน่งก็ตาม ซึ่งการทำเวทีสาธารณะนี้ยังเป็นประโยชน์สำหรับข้อเสียข้อที่ 3 หากมีการจัดให้มีการแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้สมัครด้วยกันในจำนวนครั้งที่มากพอและเผยแพร่อย่างทั่วถึงเพื่อลดข้อเสียเปรียบของฝ่ายที่มีเงินทุนน้อย ซึ่งหากทำได้ก็จะช่วยลดข้อเสียข้อที่ 4 ไปในตัว นอกจากนี้ หากประชาชนได้รับข้อมูลผ่านการชมการอภิปรายและดีเบตด้วยจำนวนครั้งและวิธีการที่มีคุณภาพมากพอ ก็จะกลายเป็นภูมิคุ้มกันการถูกสร้างกระแสเพื่อเรียกคะแนนได้เป็นอย่างดี ซึ่งก็คือการลดข้อเสียข้อที่ 5 นั่นเอง

2.1.6 จะเป็นประชาธิปไตยที่ดีได้ ประชาชนต้องมีภูมิคุ้มกันต่อการสร้างความเชื่อ สร้างกระแส และการยุยงปลุกปั่น

การมีภูมิคุ้มกันต่อการสร้างความเชื่อ สร้างกระแส นั้น ไม่เพียงแต่ช่วยให้ประชาชนสามารถเลือกตัวแทนของตนได้อย่างมีคุณภาพ แต่ยังช่วยลดการถูกนำไปเป็นเครื่องมือในการสร้างความวุ่นวายทางการเมืองและล้มล้างกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามได้อีกด้วย